วิกฤตโควิด - 19 และเศรษฐกิจนอกระบบในกรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

ผลกระทบที่ยืดเยื้อและวาระการฟื้นตัว

ข้อค้นพบที่สำคัญ

วิกฤตโควิด 19 รอบสองและข้อมูลเศรษฐกิจนอกระบบในกรุงเทพได้เปิดเผยให้เห็นว่าช่วงกลางปี 2563 ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการเปิดประเทศรอบแรก (หลังการระบาดของโควิด 19) จนถึงกลางปี 2564 บรรดาลูกจ้างทำงานบ้าน ผู้ทำการผลิตที่บ้าน ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้าง หมอนวด ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย และคนเก็บของเก่า ต่างมีสภาพชีวิตที่ย่ำแย่ลง เนื่องจากความรุนแรงของการระบาดรอบสามได้มาพร้อมกับกฎเกณฑ์และข้อจำกัดต่างๆ เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรค โดยได้ปรากฏข้อค้นพบดังนี้:

- ทุกกลุ่มอาชีพ (ยกเว้นลูกจ้างทำงานบ้าน) มีรายได้น้อยกว่าร้อยละ 40 ของรายได้เฉลี่ยที่เคยได้รับในช่วงก่อนเกิดโควิด 19 ผู้ทำการผลิตที่บ้านและหมอนวดซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง คือกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ในช่วงกลางปี 2564 ทั้งสองกลุ่มมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ศูนย์บาท แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษาวิจัยของวีโก (WIEGO) ก็พบอีกว่าสถานการณ์ที่เลวร้ายลงในกรุงเทพฯ มีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับเมืองอื่น ๆ ซึ่งคนทำงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบได้มีการฟื้นฟูอยู่บ้างเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงกลางปี 2563
- ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ12 ได้กล่าวถึงสภาวะอดอยากของกลุ่มผู้ใหญ่ในครอบครัว กล่าวคือ ในปี 2564 ประมาณครึ่งหนึ่งของคนที่ให้ข้อมูลได้ลดการบริโภคอาหารลง โดยงดบางมื้อบ้าง หรืออดทนกินอาหารที่ไม่มีความหลากหลายในแบบที่เคยชื่นชอบ
- ผู้ให้ข้อมูลให้ข้อมูลว่าวิกฤตเศรษฐกิจและสุขภาพ เป็นสาเหตุที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสุขภาพจิต ความเครียด ความกระวนกระวายใจ และภาวะซึมเศร้า ของพวกเขา
- ในขณะที่มีการใช้อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลในอัตราสูง ทั้งในช่วงปี 2563 และ 2564 แต่มีผู้ให้ข้อมูลเพียงร้อยละ 30 ได้รับการฉีดวัคซีนในช่วงที่ทำการศึกษา
- ข้อค้นพบในหลายประการยืนยันว่า ในปี 2563 และ 2564 โครงการช่วยเหลือทางการเงินของประเทศไทยประสบความ สำเร็จในการเข้าถึงแรงงานนอกระบบ แม้ว่าโครงการดังกล่าวมิได้ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่แรงงานข้ามชาติ ผู้ให้ข้อมูลก็ยังกล่าวว่าการช่วยเหลือทางการเงินครั้งนี้มีประโยชน์ในการใช้ซื้ออาหารและของใช้จำเป็นพื้นฐาน แต่หลายคนก็กล่าวว่าเงินช่วยเหลือนี้ไม่เพียงพอที่จะครอบคลุมค่าใช้จ่ายเร่งด่วนอื่นๆ และไม่ได้จัดให้เพื่อใช้เป็นทุนในการฟื้นฟูอาชีพ
- ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ20 กล่าวว่าได้รับเงินกู้จากรัฐ ถึงแม้เงินทุนเพื่อประกอบอาชีพเป็นสิ่งที่ต้องการยิ่ง แต่หลายคนก็กล่าวว่าพวกเขาเข้าไม่ถึงเงื่อนไขการเป็นผู้ที่สามารถกู้เงินตามโครงการเงินกู้ของรัฐได้
- ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 88 บอกว่าในช่วงกลางปี 2563 จนถึงกลางปี 2564 พวกเขาต้องรับมือกับสถานการณ์วิกฤต โดยการลดมาตรฐานการดำเนินชีวิตและใช้เงินออมที่มีอยู่จนหมด รวมถึงลดการบริโภคในรายการที่ไม่ใช่อาหาร (53%) กู้ยืมเงิน (51%) ลดการบริโภคอาหาร (47%) และใช้เงินออม (44%) ในช่วงปี 2563 และ 2564 การกู้ยืมเงินได้กลายเป็นเรื่องปกติมากกว่าการใช้เงินออม เพราะเงินออมทั้งหมดที่มีอยู่ได้ถูกใช้ไปจนหมดแล้ว

ข้อเสนอแนะ

สมาพันธ์แรงงานนอกระบบ ประเทศไทย และ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ เชิญชวนหน่วยงานรัฐเพื่อเข้ามาให้การสนับสนุนการฟื้นฟูและการพัฒนาเศรษฐกิจของแรงงานนอกระบบ ตามแนวทาง 4 ประการดังนี้:

1. **ดูแลรักษาและฟื้นฟูการจ้างงานภาคเศรษฐกิจนอกระบบ** โดยการออกนโยบายและกฎหมายรับรองคนงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ จัดให้มีกองทุนคนงานภาคเศรษฐกิจนอกระบบ เคารพสิทธิการทำงานในพื้นที่สาธารณะ จัดให้มีโควต้าสินค้าและบริการของแรงงานนอกระบบสำหรับหน่วยงานรัฐบาลในทุกระดับ จัดให้มีการประกันการมีงานทำ ทั้งงานด้านการดูแล งานสร้างสาธารณูปโภคของรัฐและชุมชน งานที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูดูแลสิ่งแวดล้อม และการให้การสนับสนุนธุรกิจออนไลน์ขนาดเล็กของคนงาน
2. **พัฒนาความรู้และทักษะสำหรับเศรษฐกิจภายหลังการระบาดของโควิด** โดยการจัดฝึกอบรมเรื่องสุขภาพความปลอดภัยในการทำงาน เพิ่มทักษะคนงานเพื่อให้สามารถให้บริการงานการดูแลที่มีมาตรฐานสูง และฝึกอบรมคนงานเรื่องการตลาดดิจิทัล
3. **ส่งเสริมความเสมอภาคในด้านการคุ้มครองทางสังคม** โดยการจัดให้มีการประกันการว่างงานสำหรับคนงานทุกคนในประเทศไทยโดยทันที และขยายประกันสังคมให้ครอบคลุมคนงานทุกคน (แรงงานนอกระบบ แรงงานในระบบ และแรงงานข้ามชาติ)
4. **ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของแรงงานนอกระบบในการกำหนดนโยบาย** โดยรับรองความสมดุลของตัวแทนแรงงานนอกระบบกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ในคณะกรรมการประกันสังคม และคณะกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ

ความเป็นมา

วิกฤตโควิด 19 กับเศรษฐกิจนอกระบบ เป็นการศึกษาวิจัยระยะยาว ที่ดำเนินการโดยวีโก (WIEGO) เพื่อประเมินผลกระทบของวิกฤตโควิด 19 ต่อแรงงานนอกระบบกลุ่มต่างๆ และครอบครัวของแรงงาน[1] โดยการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยในรอบที่ 1 ประเมินผลกระทบวิกฤตในเดือน

[1] เมืองที่ดำเนินการศึกษาคือ Accra (กาน่า), Ahmedabad (อินเดีย), Bangkok (ไทย), Dakar (เซเนกัล), Dar es Salaam (แทนซาเนีย), Delhi (อินเดีย), Durban (แอฟริกาใต้), Lima (เปรู), Mexico City (เม็กซิโก), New York City (สหรัฐอเมริกา), Pleven (บัลกาเรีย), Tiruppur (อินเดีย)

เมษายนและกลางปี 2563 เปรียบเทียบกับเดือนธันวาคม 2562 (ช่วงก่อนเกิดโควิด 19) ในกรุงเทพฯ[2] ส่วนรอบที่ 2 ดำเนินการในช่วงกลางปี 2564 เพื่อประเมินว่าคนงานมีประสบการณ์ในเรื่องโควิดหลังการแพร่ระบาดอีกครั้งอย่างไร รวมถึงความตึงเครียดทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ และการฟื้นฟู (หากมี) สถานการณ์ดีขึ้นอย่างไร

รายงานนี้เป็นการเสนอบทสรุปข้อค้นพบของการศึกษาที่กรุงเทพฯในรอบที่ 2 .ในครั้งนี้นักวิจัยในกรุงเทพฯ ได้ทำการสำรวจผู้ให้ข้อมูลในรอบแรกจำนวน 221 คน เพื่อประเมินว่าสถานการณ์ของพวกเขามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรในช่วงหนึ่งปีหลังจากการสำรวจในรอบแรก และได้มีการเพิ่มผู้ให้ข้อมูลอีก 72 คน เพื่อแทนที่ผู้ให้ข้อมูลรอบแรกที่ติดต่อไม่ได้ กลุ่มเป้าหมายของการสำรวจและการสัมภาษณ์เชิงลึกได้แก่ ลูกจ้างทำงานบ้าน ผู้ทำการผลิตที่บ้าน ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้าง ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย ซึ่งมีการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกของสมาพันธ์แรงงานนอกระบบแห่งประเทศไทย (FIT) [3] และหมอนวดจากสมาคมจารวีเพื่อการอนุรักษ์การนวดแผนไทย และคนเก็บของเก่า จากชุมชนพูนทรัพย์ เขตสายไหม และซอยเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร

ข้อค้นพบทั้งหมดซึ่งเปรียบเทียบข้อมูลรอบที่ 1 และรอบที่ 2 ประกอบด้วยผลที่ไม่สอดคล้องกัน หมายความว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดในรอบ 1 และผู้เข้าร่วมทั้งหมดในรอบ 2 ไม่ตรงกันทั้งหมด ด้วยเหตุนี้ พวกเขาไม่ใช่ตัวแทนที่สมบูรณ์ของผู้มีประสบการณ์ต่อการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มตัวอย่างรอบ 1

ภาคเศรษฐกิจนอกระบบในกรุงเทพฯ

มากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 55.8) ของกำลังแรงงานในประเทศไทยเป็นผู้ถูกจ้างงานนอกระบบในเขตกรุงเทพฯ การจ้างงานนอกระบบคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 28.4 ของการจ้างงานทั้งหมด เฉพาะผู้ทำการผลิตที่บ้านกลุ่มเดียวคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.7 ของการจ้างงานทั้งหมดในกรุงเทพฯ ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.9 ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3 และลูกจ้างทำงานบ้านคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.9 ของการจ้างงานทั้งหมด[4]

---

[2] ผลการศึกษาของรอบที่ 1 ได้แสดงใน https://www.wiego.org/sites/default/files/publications/file/WIEGO_FactSheet_Bangkok_Final_web.pdf

[3] สมาพันธ์แรงงานนอกระบบ ประเทศไทย ประกอบด้วย สมาคมเครือข่ายแรงงานนอกระบบ สมาคมผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์รับจ้างแห่งประเทศไทย เครือข่ายลูกจ้างทำงานบ้านในประเทศไทย สหกรณ์บริการหมู่บ้านนักกีฬา และสหพันธ์ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย กรุงเทพมหานคร

[4] Poonsab, Wissanee, Joann Vanek and Françoise Carré. 2019. Informal Workers in Urban Thailand: A Statistical Snapshot. WIEGO Statistical Brief No. 20. WIEGO. https://www.wiego.org/sites/default/files/publications/file/Informal%20Workers%20in%20Urban%20Thailand%20WIEGO%20SB%2020_1.pdf

โดยทั่วไป หมอนวดก็เป็นแรงงานนอกระบบเช่นกัน หลายคนทำงานให้กับธุรกิจนอกระบบ โดยได้รับค่าจ้างตามงาน หรือ ตามส่วนแบ่งที่ตกลงกัน แม้แต่ธุรกิจสปาขนาดใหญ่ พวกเขาก็มักมิได้ดำเนินการขึ้นทะเบียนให้ลูกจ้างเข้าสู่ระบบประกันสังคม

โควิด 19 ในกรุงเทพฯ

ในต้นปี 2563 ซึ่งเป็นช่วงแรกของการระบาดของโควิด รัฐบาลไทยได้ดำเนินมาตรการด้านสาธารณสุขอย่างมีประสิทธิภาพ ในช่วงปลายปีรายงานยอดผู้เสียชีวิตจากโควิดสะสมจึงต่ำกว่า 100 คน อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจไทยได้หดตัวถึง 6.1 % ในปี 2563 เนื่องด้วยผลกระทบจากการถดถอยของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการส่งออก [5]

ในเดือนมกราคม 2564 ประเทศไทยสามารถควบคุมการระบาดของโควิด 19 ในรอบสองได้เป็นอย่างดี ทว่าการระบาดรอบสามของสายพันธุ์เดลต้าได้ส่งผลเสียอย่างรุนแรง จำนวนผู้ติดเชื้อรายวันขึ้นสูงสุดปลายเดือนสิงหาคม 2564 และยอดผู้เสียชีวิตระหว่างเดือนเมษายนถึงธันวาคม 2564 มีจำนวนมากกว่า 20,000 คน กรณีแรกๆของผู้ติดเชื้อในรอบการระบาดล่าสุด เชื่อมโยงกับนักท่องเที่ยวจากชนชั้นสูง และแหล่งท่องเที่ยวยามราตรีที่พวกเขาไปเยี่ยมเยือน ซึ่งหลังจากนั้นเชื้อได้กระจายไปยังประชากรส่วนอื่นๆ อย่างรวดเร็ว

คนงานและธุรกิจต่างๆ ต้องอดทนต่อกฎระเบียบและมาตรการต่างๆ ที่ออกมาควบคุมการระบาดของโรค รวมถึงการงดเว้นกิจกรรมท่องเที่ยวในช่วงเดือนเมษายนถึงปลายปี 2564 ซึ่งจากรายงานของธนาคารโลกเดือนกรกฎาคม 2564 ได้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจที่รุนแรงต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและภาคบริการต่างๆ แม้ว่าปี 2564 จะมีการฟื้นตัว โดยมีความต้องการสินค้าส่งออกจากไทย (โดยเฉพาะการส่งออกไปยังประเทศร่ำรวย) แต่ความต้องการสินค้าและบริการในประเทศไทยเองยังคงอยู่ในระดับต่ำ[6]

สืบเนื่องจากปัญหาความล่าช้าในการจัดซื้อวัคซีน ทำให้ประเทศไทยมีการฉีดวัคซีนล่าช้า โดยในเดือนกรกฎาคม 2564 ซึ่งเป็นช่วงของการศึกษาวิจัยนี้ มีเพียงร้อยละ 5 ของประชากรไทยที่ได้รับการฉีดวัคซีน [7]

---

[5] รายงานตามติดเศรษฐกิจไทย กรกฎาคม 2564: เส้นทางสู่การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ

[6] อ้างแล้ว

[7] ในช่วงปลายปี 2021 ประชากรไทยจำนวนร้อยละ 65 ได้รับการฉีดวัคซีนครบถ้วน

จากข้อมูลที่จะกล่าวถึงต่อไปนั้น กระทรวงแรงงานได้เป็นเจ้าภาพจัดให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนระหว่างสมาพันธ์แรงงานนอกระบบ ประเทศไทย กับ หน่วยงานรัฐบาลต่างๆ ตั้งแต่ต้นปี 2564 และได้มีการปรับนโยบายในหลายประการ ตามข้อเสนอแนะของสมาพันธ์แรงงานนอกระบบ ประเทศไทย (ดังจะได้อธิบายต่อไป)

วันสำคัญ

มกราคม 2563 ประเทศไทยได้มีรายงานว่าพบผู้ติดเชื้อโควิด 19 กรณีแรก นอกประเทศจีน

21 **มีนาคม** – 4 **เมษายน** 2563 ประกาศภาวะฉุกเฉิน ปิดโรงเรียน มหาวิทยาลัย ตลาด ร้านอาหาร สปา ร้านนวด และสถานที่ต่างๆ และห้ามคนออกจากบ้านยามวิกาล แต่หาบเร่แผงลอยขายอาหารสด และผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้าง ยังสามารถดำเนินการได้ รัฐบาลได้ประกาศให้เงินช่วยเหลือคนงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบที่มีคุณสมบัติตามที่รัฐกำหนด เป็นเงิน 5000 บาทต่อเดือน เป็นเวลา 3 เดือน

1 **กรกฎาคม** 2563 รัฐประกาศยกเลิกมาตรการควบคุมส่วนใหญ่

มกราคม 2564 มีการระบาดรอบสองในจังหวัดสมุทรสาคร การติดเชื้อสามารถควบคุมการระบาดได้หลังจากยอดผู้ติดเชื้อรายวันขึ้นสูงสุดที่จำนวนไม่ถึง 2,000 คนต่อวัน

มกราคม 2564 กระทรวงแรงงานเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมแลกเปลี่ยนครั้งที่ 1 โดยเชิญสมาพันธ์แรงงานนอกระบบแห่งประเทศไทยและหน่วยงานรัฐต่างๆ เข้าร่วม

เมษายน 2564 จากการที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อรายวันเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รัฐบาลจึงประกาศให้กรุงเทพฯ เป็นโซนสีแดง มีผลให้ โรงเรียน บาร์ ร้านนวด ศูนย์เลี้ยงเด็ก และสถานที่อื่นๆ ต้องปิดชั่วคราว

26 **พฤษภาคม** 2564 มีการพบการติดเชื้อสายพันธุ์เดลต้าครั้งแรกในประเทศไทย

29 **กรกฎาคม** 2564 กระทรวงสาธารณสุขประกาศว่าโรงพยาบาลไม่มีเตียงพอในการรับผู้ติดเชื้อโควิด

13 **สิงหาคม** 2564 ในประเทศไทยมีจำนวนผู้ติดเชื้อรายวันขึ้นสูงมากกว่า 23,000 คนต่อวัน

กันยายน-ตุลาคม 2564 ร้านนวดได้รับอนุญาตให้เปิดทำการได้ สำหรับลูกค้าในประเทศ และในเวลาต่อมาก็อนุญาตให้สามารถดำเนินธุรกิจได้ตามปกติ

1 **พฤศจิกายน** 2564 ประเทศไทยได้เปิดให้นักท่องเที่ยวที่ได้รับการฉีดวัคซีนครบแล้ว สามารถเดินทางเข้าประเทศได้โดยไม่ต้องกักตัว และยกเลิกการห้ามเดินทางในยามวิกาล

ผู้นำของสหกรณ์ตัดเย็บเสื้อผ้าซึ่งเป็นผู้ที่ทำการผลิตที่บ้าน เล่าถึงประสบการณ์จากผลกระทบจากโควิด 19 ที่มีต่อผู้ที่ทำการผลิตที่บ้านและคนงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบอื่นๆ ในกรุงเทพฯ

ในช่วงการระบาดรอบแรก พวกเรายังพอมีเงินออม ซึ่งสามารถใช้ในการลงทุน ในเวลาเดียวกันพวกเราได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ จึงยังพอดำเนินงานต่อได้ การระบาดรอบสอง สมาชิกกลุ่มของเราเผชิญกับวิกฤตเพราะเงินออมที่มีอยู่ถูกใช้หมดแล้ว สมาชิกบางคนถึงกับต้องขายจักรเย็บผ้า บางคนต้องเอาสร้อยทอง แหวนทองไปจำนำ

พวกเราประเมินว่าสถานการณ์น่าจะดีขึ้นเพราะมีบางช่วงเวลาที่จำนวนผู้ติดเชื้อลดลง แต่ในการระบาดรอบสาม ถือเป็นช่วงเวลาที่แย่สุด รัฐบาลประกาศเคอร์ฟิวและล็อคดาวน์ ตลาดประตูน้ำ [8]ต้องปิดตัวลง เราไม่มีคำสั่งซื้อ ไม่มีงานทำ

วันเวลาในการศึกษาวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง

วันเวลาของการศึกษาในกรุงเทพฯ
รอบที่ 1: มิถุนายน-กรกฎาคม 2563 *
รอบที่ 2: กรกฎาคม – สิงหาคม 2564

จำนวนตัวอย่าง: 293

ตัวอย่างจำแนกตามกลุ่มงาน[9] และผู้ให้ข้อมูลรอบที่ 1

จำนวนผู้ตอบตามกลุ่มงาน	จำนวนทั้งหมด (คน)	จำนวนทั้งหมด (ร้อยละ)	จำนวนผู้หญิง (ร้อยละ)	จำนวนผู้ตอบใหม่ (ร้อยละ)
ลูกจ้างทำงานบ้าน	54	18	96	4
ผู้ทำการผลิตที่บ้าน	35	12	83	17
หาบเร่แผงลอย	50	17	67	22
คนเก็บของเก่า	41	14	56	51
ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้าง	43	15	26	21
หมอนวด	39	13	100	59
อื่นๆ	32	11	61	3
ทั้งหมด	293	100	70	25

[8] ประตูน้ำเป็นหนึ่งในตลาดขายส่งที่มีอยู่หลายแห่งในกรุงเทพฯ

[9] ในการศึกษารอบที่ 1 ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นผู้เปลี่ยนอาชีพเริ่มแรกถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า “อื่นๆ” นอกจากเขาได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มงานหลักที่ได้นับรวมเป็นสมาชิกของกลุ่มเหล่านี้ (ลูกจ้างทำงานบ้าน ผู้ทำการผลิตที่บ้าน หาบเร่แผงลอย คนเก็บของเก่า ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้าง หมอนวด) ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษารอบที่ 1 ที่หยุดการทำงานหรือไม่ได้ทำงานในช่วงการเก็บข้อมูลศึกษาจะไม่ถูกนับจำนวนในตาราง

ช่วงอายุ (จำนวนผู้ให้ข้อมูล) [10]

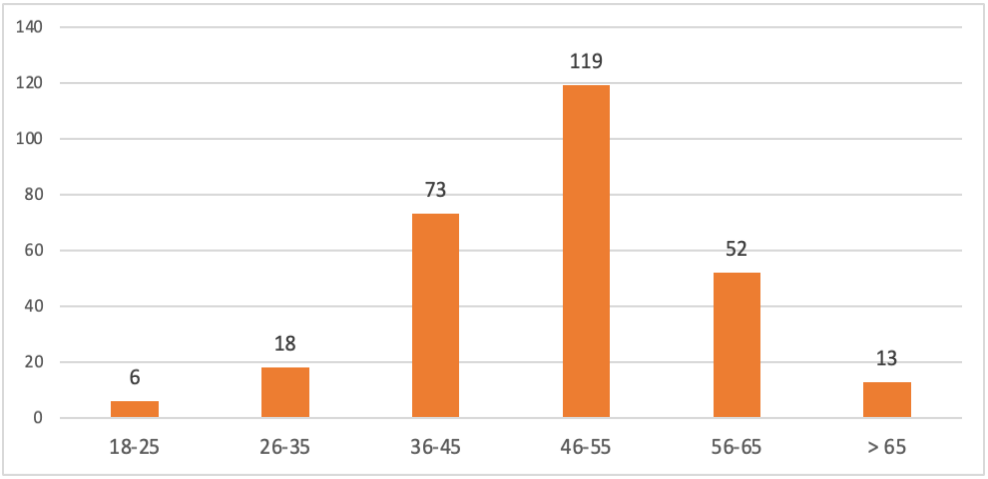

ผู้ศึกษาวิจัยไม่ได้ตั้งใจให้ตัวอย่างเหล่านี้เป็นตัวแทนของคนทำงานภาคเศรษฐกิจนอกระบบในกรุงเทพฯ หรือสมาชิกของแต่ละองค์กร

ผลกระทบและมาตรการรับมือกับภาวะวิกฤต

งาน รายได้ และอาหาร

งาน

ผลจากปี 2564 แสดงให้เห็นถึงระดับความไม่มั่นคงของแรงงานนอกระบบในกรุงเทพฯ ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 7 แจ้งว่าพวกเขาไม่มีอาชีพหลักอีกต่อไปแล้ว สำหรับคนที่ยังทำงานต่อเนื่อง ร้อยละ 30 แจ้งว่าจากเดือนกรกฎาคม 2563 เป็นต้นมา มีอย่างน้อยที่สุดสองเดือนที่พวกเขาไม่ได้ทำงาน 10 วันหรือมากกว่านั้น สำหรับหมอนวดและคนเก็บของเก่าถือว่าเป็นกลุ่มที่มีสภาพการทำงานที่ไม่มั่นคงมากที่สุด โดย 1 ใน 5 คนของแต่ละกลุ่มต้องหยุดงาน 10 วันหรือมากกว่านั้นเป็นเวลาถึง 4 เดือนเป็นอย่างต่ำ

[10] ผู้ให้ข้อมูล 13 คน ไม่ได้ระบุอายุของพวกเขา

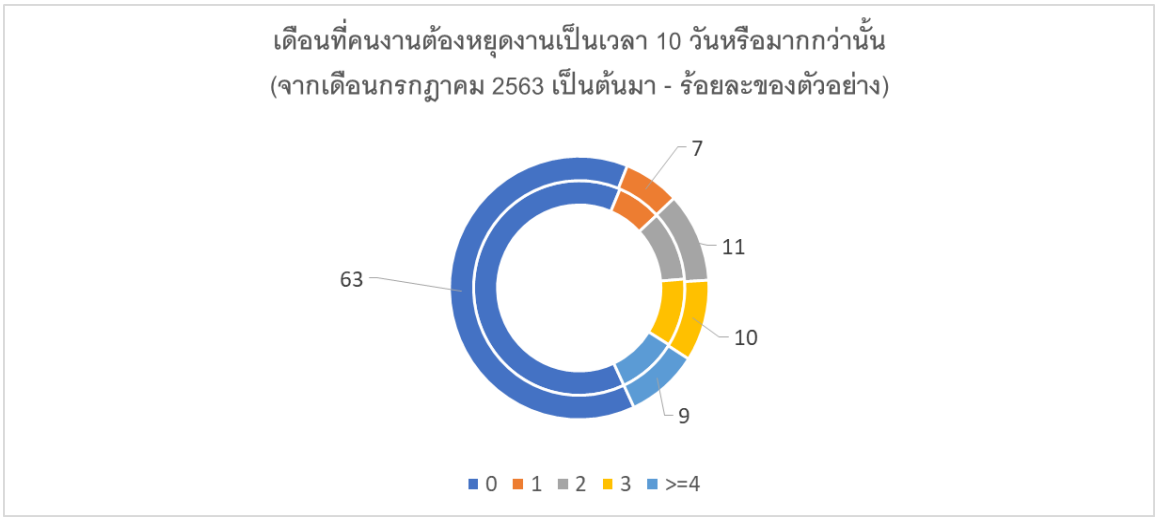

ช่วงเวลาที่การศึกษาวิจัยนี้ดำเนินอยู่ เป็นช่วงที่คนงานเผชิญกับความไม่มั่นคงอย่างมาก มีแค่ร้อยละ 70 ของคนที่ตอบแบบสอบถามซึ่งได้สัมภาษณ์ในปี 2564 มีงานทำในเดือนก่อน (มิถุนายน หรือ กรกฎาคม 2564) เปรียบเทียบกับร้อยละ 88 ในช่วงกลางปี 2563 ผู้ให้ข้อมูลทำงานโดยเฉลี่ย 3.3 วันต่อสัปดาห์ เปรียบเทียบกับ 5.5 วันในเดือนธันวาคม 2562 และ 5.1 วันในช่วงกลางปี 2563 หมอนวดและผู้ทำการผลิตที่บ้านเป็นกลุ่มที่มีจำนวนวันทำงานต่ำที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่นๆ ในขณะที่ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างและลูกจ้างทำงานบ้านเป็นกลุ่มที่มีงานทำมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงปลายปี 2562

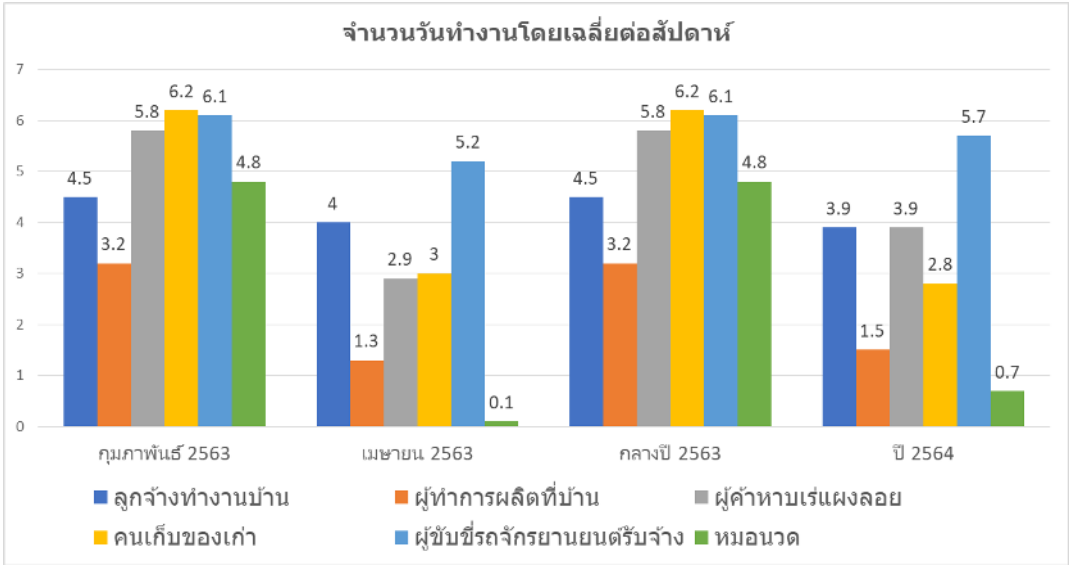

หมายเหตุ: ผู้ให้ข้อมูลถูกขอให้แจ้งวันทำงานเต็มเวลาและครึ่งเวลาในช่วง 7 วันที่ผ่านมา

ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าตลาดและห่วงโซ่อุปทานเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไม่มีงาน (ร้อยละ 78) หมอนวดเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดเนื่องจากการที่สถานที่ทำงานถูกปิดทำการในเดือน

เมษายน 2564 (ร้อยละ92) และ ส่วนคนเก็บของเก่าร้อยละ81 บอกว่าตั้งแต่กลางปี 2563 พวกเขาเก็บของเก่าได้ยากขึ้น เนื่องจากร้านต่างๆ ต้องปิดบริการ และมีการจับจ่ายที่ลดลงจึงทำให้เก็บขยะและของเก่าได้น้อย ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย ผู้ที่ทำการผลิตที่บ้าน และผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้าง เดือดร้อนเนื่องจากความต้องการสินค้าและบริการลดลงอันเป็นผลจากการหยุดชะงักของตลาดและห่วงโซ่อุปทาน ประมาณ 1 ใน 3 (ร้อยละ30) ของผู้ค้าหาบเร่แผงลอยรายงานว่าพวกเขาถูกขับไล่ออกจากสถานที่ทำงานตั้งแต่กลางปี 2564 นอกจากนี้เกือบครึ่งของผู้ให้ข้อมูลบอกว่ามีความกังวลใจเรื่องสุขภาพ (กลัวการติดเชื้อโรคโควิดหรือปัญหาสุขภาพอื่นๆ) ทำให้พวกเขาต้องหยุดงานในบางช่วง

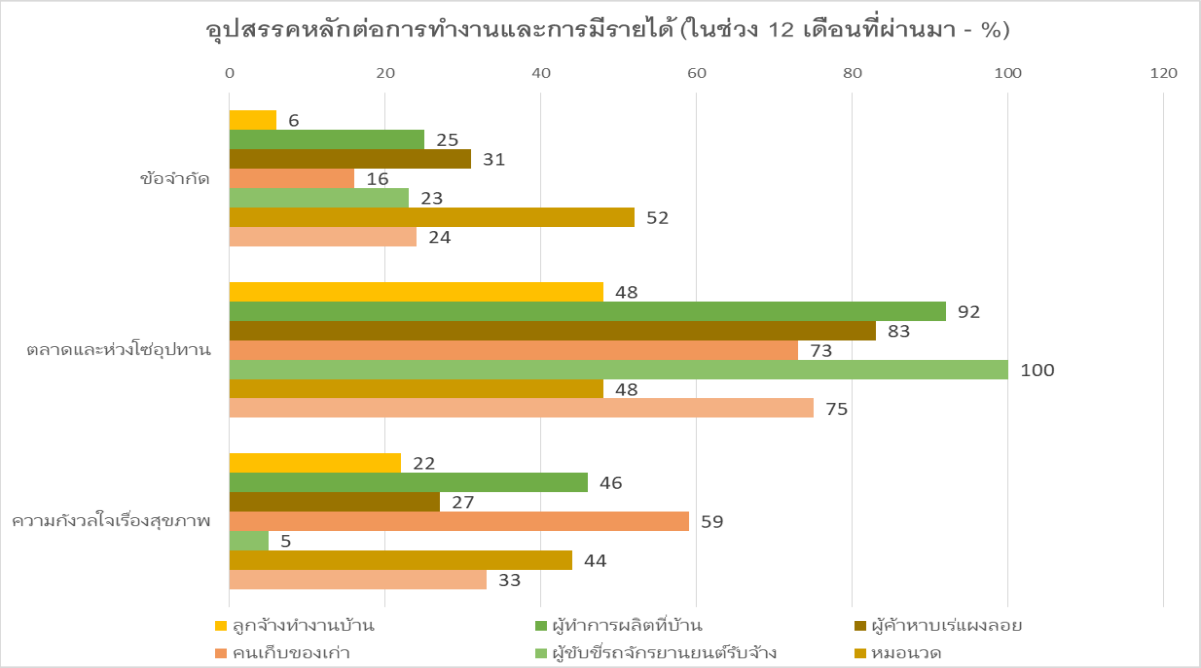

หมายเหตุ ผู้ตอบสามารถเลือกตอบมากกว่าหนึ่งคำตอบ

เหตุผลที่ไม่ทำงานและอุปสรรคต่อการมีรายได้ ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา

ลูกจ้างทำงานบ้าน	“เมื่อเราตกงาน ยากมากที่จะได้งานใหม่ ปีที่แล้วยังไม่ยากเท่าไหร่ ปีนี้รู้สึกว่ายากกว่าเดิมมาก” – ลูกจ้างทำงานบ้านผู้หญิง “คนที่ยังมีงานอยู่ก็ต้องทำไป ต้องทำทุกอย่างที่นายจ้างบอกให้ทำเพื่อรักษางาน…ตอนนี้พวกเราทำงานวันละ 10-15 ชั่วโมง พวกเราก็ต้องทำ” – ลูกจ้างทำงานบ้านผู้หญิง
ผู้ทำการผลิตที่บ้าน	“นโยบายล๊อคดาวน์/ไม่ให้ออกจากบ้านไม่กระทบกับการเดินทางของพวกเราเพราะเราไม่มีความจำเป็นต้องออกข้างนอก แต่กระทบกับกลุ่มคนที่รับจ้างงานเหมาช่วง “หลังจากประกาศล๊อคดาวน์ ร้านค้าต้องปิด ไม่มีตลาด ไม่มีคำสั่งซื้อ พวกเราจึงไม่มีงานเหมาช่วง งานมีน้อยลงทุกที และในบางช่วง ไม่มีงานเลย” – ผู้หญิงที่ทำการผลิตที่บ้าน
ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	“ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยส่วนใหญ่อายุมากกว่า 50 ปี ช่วงที่ขายของไม่ได้พวกเขาเครียด บางคนหยุดขายรอเวลาที่จะกลับมาขายที่เดิม ปีนี้หนักกว่าปีที่แล้ว โรงงานหลายโรงปิดตัวลง และจะไม่เปิดอีก ลูกค้าจึงลดลงแต่แม่ค้า/พ่อค้าใหม่มีจำนวนมากขึ้นเนื่องจากภาวะตกงาน” – พ่อค้าหาบเร่
คนเก็บของเก่า	“เมื่อร้านค้าปิดตัวลง ก็ไม่มีการทิ้งของเก่า ไม่มีผู้บริโภค ไม่มีคน ไม่มีของเก่าที่จะขายได้เลย คุณรู้ไหมตอนนี้ราคาของเก่าสูงขึ้น แต่เราไม่มีของเก่าจะขาย คนเก็บของเก่าไม่รู้จะไปหาของเก่าที่ไหน ไม่มีของเก่า ไม่มีกระดาษไม่มีอะไรเลย” – คนเก็บของเก่า ผู้หญิง
ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้าง	“ถ้าพวกเรายังขี่รถอยู่ ตอนนี้จำนวนผู้โดยสารที่ใช้บริการรถพวกเรามีน้อยมาก ลดลงไปถึงร้อยละ 90 และก็มีผู้ขี่รถรับจ้างที่ไม่ขึ้นทะเบียน การแข่งขันสูงมาก” – ผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์รับจ้าง ผู้หญิง
หมอนวด	“โควิด (19) ทำให้ร้านต้องปิด ไม่มีรายได้เลย รายได้เป็นศูนย์ ก่อนนี้เคยพึ่งตัวเองได้ แต่ตอนนี้ต้องย้ายไปอาศัยอยู่กับลูก” – หมอนวดผู้หญิง “โควิด 19 กระทบกับหมอนวดแผนไทยเนื่องจากร้านนวดปิด หมอนวดแผนไทยไม่มีงาน ไม่มีรายได้ ตอนนี้หลังจากเปิดอีกครั้ง พวกเราสามารถเปิดร้านได้แต่ลูกค้าหายหมด เพราะคนยังกลัวโควิด” หมอนวดผู้หญิง

รายได้[11]

เมื่อสอบถามถึงผลกระทบสำคัญที่สุดจากโควิด 19 ที่มีต่อชีวิตของพวกเขา ผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดได้เอ่ยถึงสถานการณ์การลดลงของรายได้ หรือ ความยากลำบากทางเศรษฐกิจ สภาพการณ์ที่รายได้ลดลงได้เกิดขึ้นกับทุกสาขาอาชีพตั้งแต่การศึกษาสำรวจครั้งแรกในช่วงกลางปี 2563 และทุกภาคส่วนได้พิจารณาว่ามีรายได้ที่ลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเดือนธันวาคม 2562

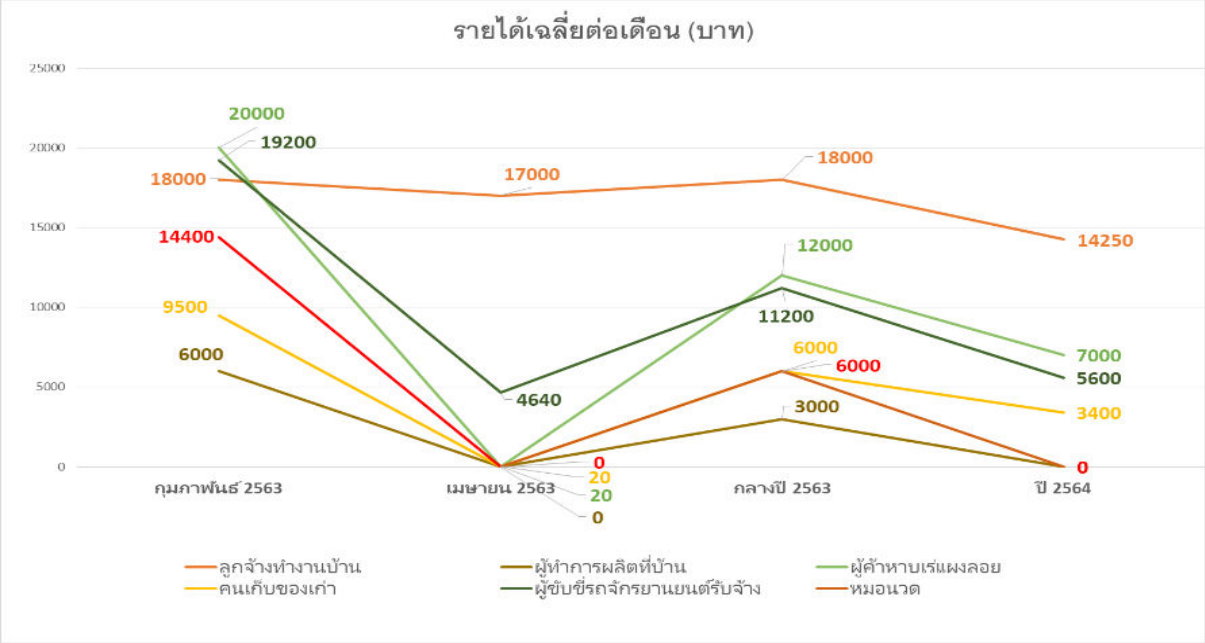

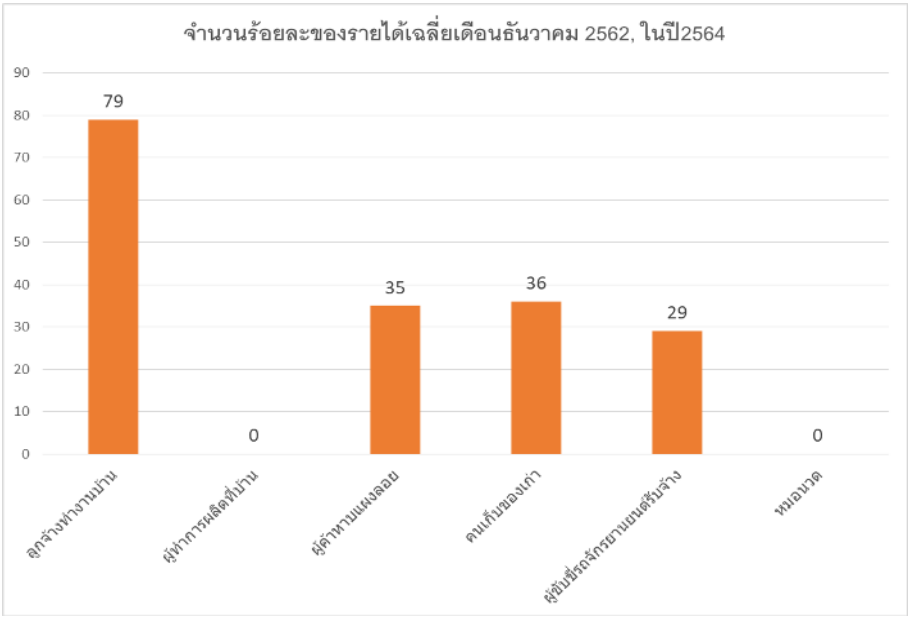

[11] ข้อมูลรายได้ทั้งหมด รวมถึงข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยรอบที่ 2 ซึ่งได้หยุดการทำงานอย่างสมบูรณ์ และ/หรือ ผู้ให้ข้อมูลผู้ซึ่งได้หยุดการทำงานมาตั้งแต่เดือนที่แล้ว วันและรายได้จากการทำงานจะถูกระบุเป็น 0 รายได้ที่รายงานว่าเป็นรายได้สุทธิและไม่ได้ระบุในบัญชีในรูปของต้นทุนการซื้อหุ้นหรือรายได้อื่นที่เติมเข้าไป

ทุกกลุ่มอาชีพ ยกเว้นกลุ่มลูกจ้างทำงานบ้าน มีรายได้น้อยกว่าร้อยละ 40 ของรายได้เฉลี่ยในช่วงก่อนเกิดโควิด 19 และทุกกลุ่มมีรายได้น้อยกว่าช่วงกลางปี 2563 ซึ่งเน้นย้ำว่าวิกฤตที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงที่เพิ่มขึ้น สภาพที่ย่ำแย่ในกรุงเทพฯนั้นอยู่ในสภาพที่ตรงกันข้ามกับเมืองอื่นๆส่วนใหญ่ที่วีโก้ทำการศึกษาเมืองเหล่านั้นคนงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบยังเห็นว่ามีการฟื้นตัวเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงกลางปี 2563[12]

ข้อมูลนี้ตอกย้ำว่าหมอนวดและผู้ทำการผลิตที่บ้านเป็นกลุ่มที่เดือดร้อนมากที่สุด ทั้งสองกลุ่มมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ศูนย์บาท ในปี 2564 ในช่วงเวลาของการศึกษาวิจัย ทั้งสองกลุ่มไม่มีการฟื้นตัวตั้งแต่ช่วงกลางปี 2563 ซ้ำร้ายการปิดร้านนวดและการไม่มีความต้องการใช้บริการสำหรับผู้ทำการผลิตที่บ้าน ยิ่งทำให้สถานการณ์ของพวกเขารุนแรงขึ้นเป็นอย่างมาก

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้ทำการผลิตที่บ้านไม่ได้รับประโยชน์จากสถานการณ์ที่การส่งออกเริ่มดีขึ้นตามรายงานของธนาคารโลก ผู้ให้ข้อมูลเน้นย้ำว่าในช่วงการระบาดรอบสาม การปิดตลาดขายส่ง เช่น ประตูน้ำ นำไปสู่การลดลงของความต้องการซื้อผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า

ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยเผชิญกับการปิดตลาดเป็นระยะๆ เมื่อมีการรายงานการติดเชื้อโควิด 19 สถานการณ์นี้ทำให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยไม่ได้ขายของ หรือไม่มีของจะขาย ผู้ค้าหาบเร่บอกว่าการประกาศเคอร์ฟิวและการไม่มีคนเดินถนนทำให้ธุรกิจของพวกเขาได้รับผลกระทบ และราคาวัตถุดิบที่เพิ่มสูงขึ้นก็กระทบกับยอดขายและกำไร

ในบรรดาผู้ค้าหาบเร่ที่ขายของอย่างต่อเนื่อง คนที่ขายอาหารมีรายได้เฉลี่ยรายวันสูงกว่าคนที่ขายสินค้าอื่น (521 บาท สำหรับคนขายอาหาร และ 450 บาทสำหรับคนขายสินค้าอื่น) ผู้นำของกลุ่มผู้ค้าหาบเร่ย้ำว่าในขณะที่ผู้ค้าหาบเร่ทั้งหมดทุกประเภทต้องดิ้นรนอย่างหนัก คนที่ขายอาหารได้รับประโยชน์จากการอนุญาตให้ขายสินค้าในเงื่อนไขที่เป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต เพราะผู้คนจะมีความต้องการซื้ออาหารอย่างต่อเนื่อง ในทางตรงกันข้าม “ผู้ขายเสื้อผ้ามีการประกอบการที่ไม่ดี และบางคนขายไม่ได้เลยด้วยซ้ำ” ผู้นำกลุ่มหาบเร่แผงลอยอธิบาย

ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างยังสามารถทำงานได้ตลอดช่วงเวลาของการระบาดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น อย่างไรก็ตามรายได้ของพวกเขาก็ลดลงอย่างมาก หลายคนบอกว่าแรงงานขนส่งในรูปแบบออนไลน์ได้กลายมาเป็นกลุ่มคู่แข่งหลัก โดยเฉพาะเมื่อพวกเขามารับงานรับส่งผู้โดยสารด้วย (ถึงแม้จะมีกฎห้ามการกระทำลักษณะนี้)

[12] ข้อมูลการศึกษาวิจัยรอบที่ 2 ดูจากเอกสารที่ https://www.wiego.org/covid-19-crisis-and-informal-economy-study-city-fact-sheets.

คนเก็บของเก่ามีรายได้ลดลงเนื่องจากอุปสรรคในการเข้าถึงของเก่าและข้อเสียเปรียบเชิงโครงสร้างของพวกเขาในตลาด พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อจากพวกเขาอีกต่อหนึ่งสามารถนำไปขายต่อได้ในราคาที่สูง เพราะช่วงโควิดมีการขาดแคลนของที่จะขาย แต่พ่อค้าคนกลางกลับจ่ายให้กับคนเก็บของเก่าในราคาที่ต่ำกว่ามาก

แม้ว่าลูกจ้างทำงานบ้านมีความสามารถที่จะได้ทำงานได้มาก และมีรายได้เฉลี่ยสูงสุดมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ทว่านี่ไม่ได้หมายความว่าทุกคนได้ดีเหมือนกัน กล่าวคือ 1 ใน 3 ของลูกจ้างทำงานบ้านมีรายได้น้อยกว่า 5,100 บาทต่อเดือน ผู้นำของกลุ่มลูกจ้างทำงานบ้านบอกเล่าถึงความยากลำบากในการหางาน แม้แต่กับคนที่มีประสบการณ์สูงและพูดได้หลายภาษา รวมถึงประเด็นอำนาจการต่อรองที่หดหายในเรื่องค่าจ้างและสภาพการจ้าง อย่างที่ผู้นำคนหนึ่งได้อธิบาย “ถ้าพวกเราต้องการงาน เราต้องยอมรับเงินเดือนที่ลดลง และอาจต้องทำงานมากขึ้น”

รายได้เฉลี่ยของลูกจ้างทำงานบ้านที่พักอยู่กับนายจ้างนั้นสูงกว่า (17,000 บาท) กลุ่มที่พักอยู่นอกบ้านนายจ้าง ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยที่น้อยกว่า 8,000 บาท และมีเพียงร้อยละ 19 ของผู้ที่หยุดทำงานในช่วงใดก็ตามเมื่อปีที่แล้ว ที่ได้รับค่าชดเชยจากนายจ้าง

ความมั่นคงทางอาหาร

ช่วงกลางปี 2564 ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 12 รายงานถึงปัญหาความอดอยากในกลุ่มผู้ใหญ่ในครอบครัว ในขณะที่ในปี 2563 [13] มีการรายงานที่ประมาณร้อยละ 13 และในปี 2563 ผู้ให้ข้อมูลแจ้งถึงปัญหาความอดอยากในกลุ่มเด็กร้อยละ 9 ที่มีเด็กๆ อยู่ในครอบครัว ส่วนคนเก็บของเก่าเป็นกลุ่มที่รายงานเรื่องความอดอยากในกลุ่มผู้ใหญ่มากที่สุด (ร้อยละ29) และความอดอยากในกลุ่มเด็ก (ร้อยละ25) ตามมาด้วยผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้าง (ร้อยละ16) และผู้ค้าหาบเร่แผงลอย (ร้อยละ14) ในส่วนผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างอธิบายว่าการไม่มีรายได้บังคับให้เขาต้องลดค่าอาหารต่อวันของลูกชายเหลือวันละ 60 บาทจากวันละ 100 บาท และพูดต่อว่า “ผมไม่รู้ว่าลูกทำอย่างไรให้พอกินแต่ผมไม่มีให้มากกว่านั้น”

[13] ผู้ให้ข้อมูล จะถูกถามว่าในเดือนสุดท้ายของปีปฏิทินปี 2564 ผู้ใหญ่และเด็กๆในครอบครัว “อยู่ในสภาพของผู้หิวโหยเพราะไม่มีอาหารเพียงพอในการบริโภคหรือไม่ ?”

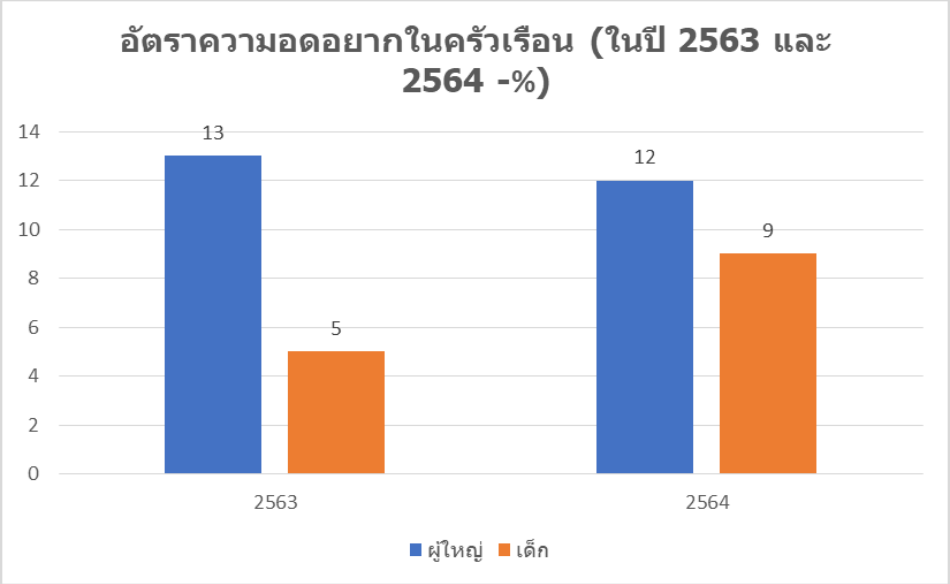

เมื่อพิจารณาร่วมกับตัวชี้วัดอื่นๆ ความไม่มั่นคงทางอาหารเป็นปัญหาที่ถูกกล่าวถึงโดยทั่วไป ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 47 แจ้งว่าพวกเขาลดการบริโภคอาหารลงในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา เพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 50 บอกว่าตัวเขาหรือสมาชิกครอบครัวคนอื่นๆ งดอาหารลง 1 มื้อในเดือนก่อนหรือกินอาหารแบบเดิมๆ ผู้ผลิตงานที่บ้านและหมอนวดเป็นกลุ่มที่ใช้วิธีลดค่าใช้จ่ายแบบนี้มากที่สุด

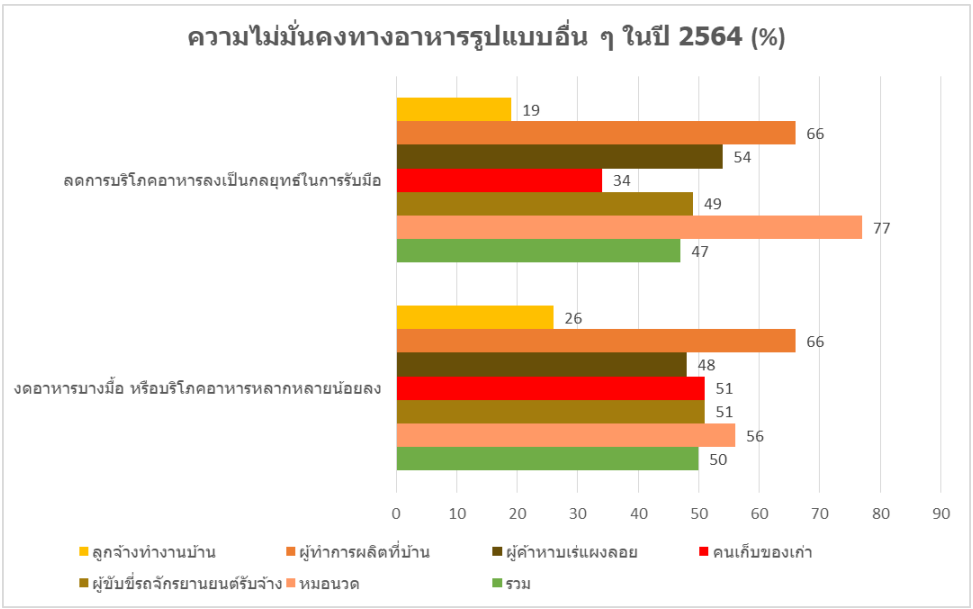

ความไม่มั่นคงทางอาหารสะท้อนถึงแรงกดดันเรื่องรายได้และราคาค่าครองชีพที่สูงขึ้น ในเรื่องนี้ ผู้นำของกลุ่มลูกจ้างทำงานบ้านอธิบายว่า “ในอดีต ผักกำละ 10-20 บาท แต่ตอนนี้กำละ 20 บาทไม่มีแล้ว พวกเราต้องซื้อผักในราคา 40-60 บาท ทุกอย่างแพงไปหมด”

สุขภาพความปลอดภัย

บ่อยครั้งที่ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าถึงความกังวลใจอย่างสูงเกี่ยวกับการติดเชื้อโควิด 19 โดยเฉพาะในช่วงการระบาดรอบสาม หลายคนบอกว่าพวกเขากลัวที่จะเดินทาง เป็นห่วงลูก และกลัวที่จะทำงาน ลูกจ้างทำงานบ้านพูดว่า “ไม่รู้ว่าจะรอดถึงวันไหน เพราะต้องเดินทางด้วยรถไฟฟ้า กลัวว่าจะติดเชื้อ” คนอื่นๆบอกเล่าถึงความตายของคนในครอบครัวหรือในชุมชนจากการติดเชื้อโควิด ผู้ให้ข้อมูลบางคนบอกว่าตัวเขาหรือสมาชิกในครอบครัวต้องหยุดทำงานอีกครั้งในช่วงการระบาดรอบสาม เพื่อเลี่ยงการติดเชื้อ หรือไม่ก็ลูกค้าและนายจ้างหยุดใช้บริการของคนงาน

ปัญหาโควิดทำให้คนงานมีภาระด้านสุขภาพจิตอย่างเห็นได้ชัด ผู้ให้ข้อมูลบ่อยครั้งพูดถึงความเครียด ความกังวลใจและรู้สึกซึมเศร้า ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างบอกว่า “ผู้คนเครียดซึมเศร้าขาดกำลังใจ ไม่มีความสุข” คนงานผู้ผลิตงานที่บ้านบอกว่าผลกระทบสำคัญมากที่สุดสำหรับเธอคือ “ความเครียดจากความหวาดกลัวการติดเชื้อโควิด ฉันอึดอัดมากกับชีวิตนี้”

เช่นเดียวกับปี 2563 อัตราการใช้อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลสูงมากในปี 2564 ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 96 แจ้งว่าใช้อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล ร้อยละ 75 ซื้ออุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลเอง และร้อยละ 25 (ส่วนใหญ่ลูกจ้างทำงานบ้านและหมอนวด) ได้รับอุปกรณ์ป้องกันจากนายจ้างหรือผู้เหมาช่วงงานของเขา กรณีที่คนงานซื้ออุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลเอง ค่าใช้จ่ายนี้เป็นภาระที่เพิ่มขึ้นแก่คนงาน

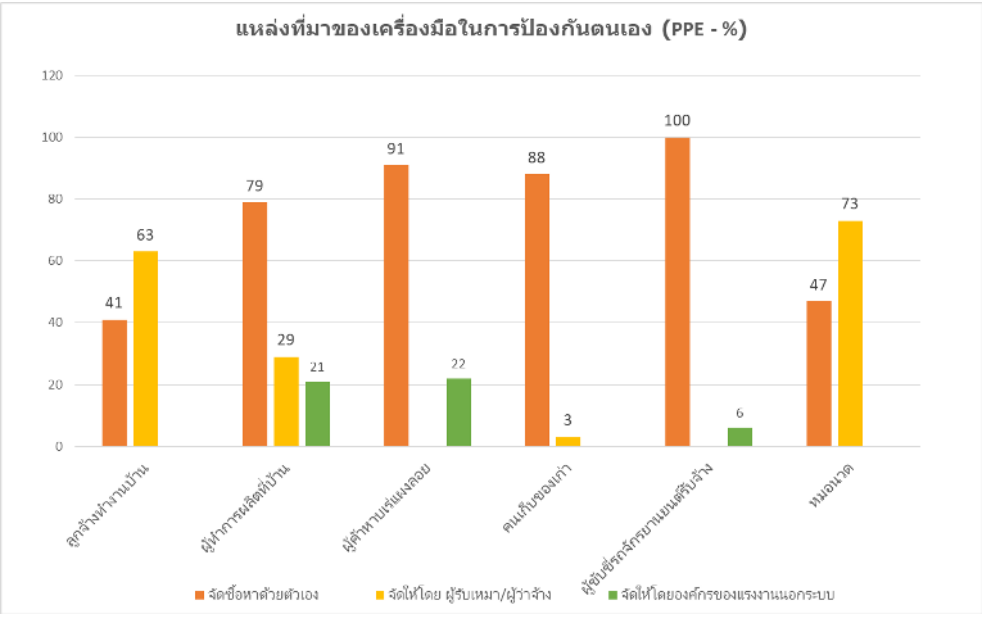

จากการสัมภาษณ์เห็นว่าการระบาดรอบสามในปี 2564 นำมาซึ่งความสับสนและอุปสรรคในการเข้าถึงการรักษา เนื่องจากโรงพยาบาลเต็มไปด้วยเคสติดเชื้อใหม่ ผู้ให้ข้อมูลอธิบายถึงปัญหาในการเข้าถึงการตรวจโควิด การได้รับผลตรวจที่ยืนยันการติดเชื้อและการเข้าถึงการรักษาหรือสถานที่กักตัว การฉีดวัคซีน เกิดความล่าช้าเนื่องจากการสั่งซื้อที่ล่าช้า ระบบการลงทะเบียนออนไลน์ที่ยุ่งยาก และกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คนงานที่ทำงานในระบบเข้าถึงวัคซีนก่อน

> "หากมีคนติดเชื้อโควิด 19 เกือบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่จะหาโรงพยาบาลเพื่อเข้ารับการรักษา บางคนพยายามที่จะหาทางเอง รัฐบาลเปิดให้คนแจ้งทางสายด่วน 1669 1668 1330 หากพบการติดเชื้อ แต่คนที่พยายามติดต่อทางสายด่วนบอกว่าติดต่อไม่ได้เลย พวกเราก็เหมือนกันติดต่อทางสายด่วนไม่ได้... ถ้าไม่มีเครือข่ายหรือคนช่วยก็ต้องนอนรอความตาย"
>
> ผู้หญิงที่เป็นผู้ผลิตงานที่บ้าน

ความพยายามที่จะเข้าถึงระบบนำมาซึ่งความเครียดและค่าใช้จ่าย ผู้นำของกลุ่มคนเก็บของเก่าบอกว่าสมาชิกในชุมชนถูกบังคับให้ซื้ออุปกรณ์การตรวจเชื้อโควิดในราคา 300 บาทต่อคน คนงานผู้ผลิตงานที่บ้านแจ้งว่าเธอต้องจ่ายมากกว่า 1,500 บาทเพื่อการฉีดวัคซีน เพราะเธอกลัวการติดเชื้อหากต้องคอยคิวนัดจากรัฐเพื่อการฉีดฟรี เธอบอกว่าค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับเรื่องโควิดเป็นอุปสรรคของคนงานที่พยายามจะเก็บออม

แม้ว่าผู้ให้ข้อมูลจะให้ความสำคัญกับวัคซีนเป็นอันดับต้นๆเพื่อการฟื้นตัว แต่มีเพียงร้อยละ 30 ที่ได้รับการฉีดวัคซีนในช่วงที่ทำการศึกษาวิจัย หลายคนแสดงความไม่พอใจกับระบบการลงทะเบียนเพื่อการฉีดวัคซีน โดยบอกว่าได้ลงทะเบียนแล้วแต่ไม่รู้ว่าจะได้ฉีดเมื่อไหร่ และบางคนบอกว่าได้รับแจ้งเลื่อนวันฉีดวัคซีน ด้วยอุปสรรคดังกล่าว มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพจึงช่วยดำเนินการเพื่อให้สมาชิกสมาพันธ์แรงงานนอกระบบได้รับการฉีดวัคซีนเป็นกลุ่มในวันที่ 5 สิงหาคม 2564 โดยประสานงานผ่านกระทรวงแรงงาน [14] สมาคมผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์รับจ้างแห่งประเทศไทยและเจ้าของร้านนวดก็ได้ดำเนินการให้มีการฉีดวัคซีนค่อนข้างเร็วสำหรับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งมีอัตราการฉีดวัคซีนสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ

ผลการศึกษายังเปิดเผยถึงความไม่มั่นใจในวัคซีนในกลุ่มแรงงานนอกระบบ คนงานร้อยละ 46 ซึ่งไม่ทำการนัดวันฉีดวัคซีน แสดงความกังวลเกี่ยวกับผลข้างเคียงของวัคซีน คุณภาพของวัคซีน รวมถึงความสงสัยว่าจำเป็นต้องฉีดวัคซีนจริงหรือไม่

[14] มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ (โฮมเน็ตประเทศไทย) ได้ประสานให้มีการจัดการฉีดวัคซีนให้แก่ลูกจ้างทำงานที่บ้าน ในวันที่ 26 สิงหาคม 2564 ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ (โดยลูกจ้างผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง) และในวันที่ 28 ตุลาคม 2564 ที่กระทรวงแรงงาน โดยสมาชิกของ สมาพันธ์แรงงานนอกระบบ ได้เข้ารับบริการด้วย

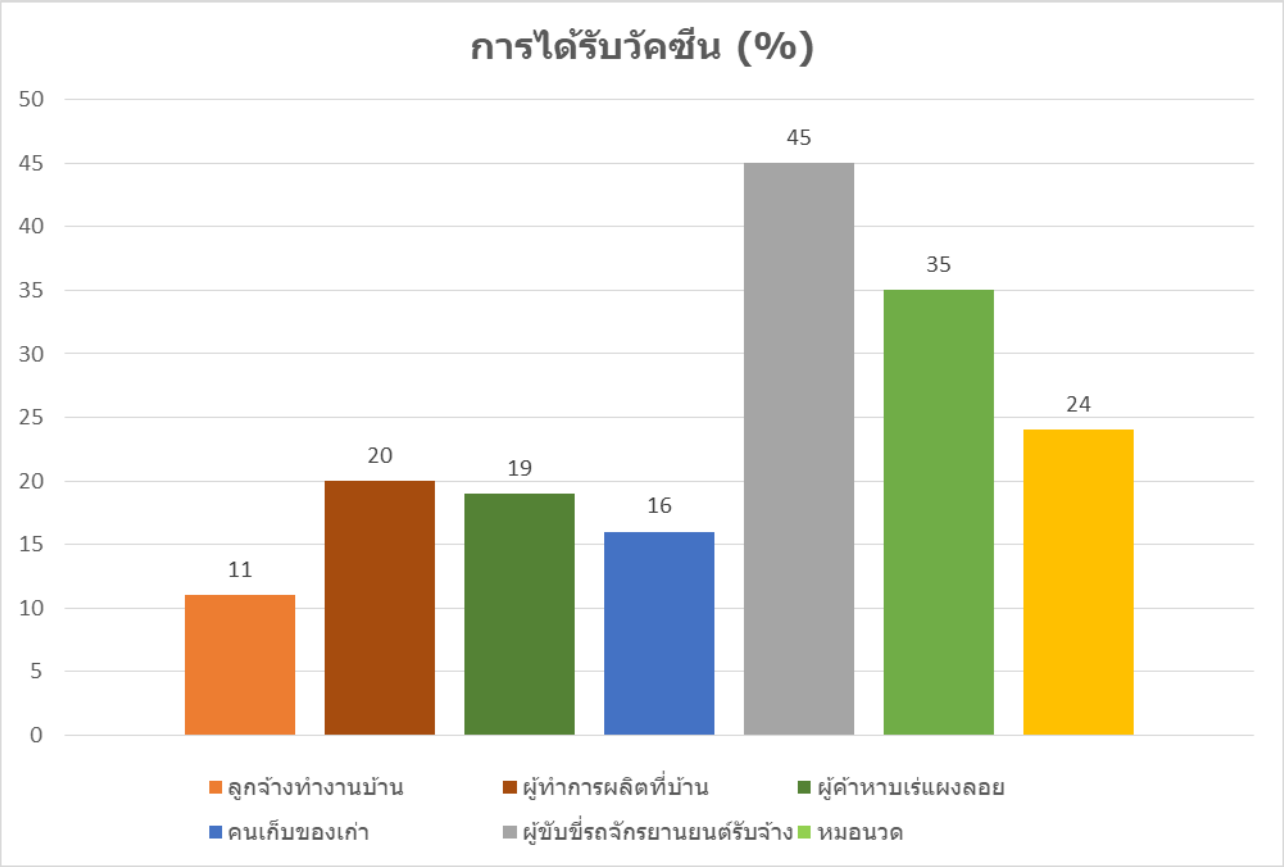

หมายเหตุ ผู้ให้ข้อมูลสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล

ความเครียดในบ้าน

การดูแลและความรับผิดชอบอื่น ๆ ในครัวเรือน

ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้หญิงส่วนใหญ่รายงานเรื่องความรับผิดชอบในครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้นตั้งแต่มีการระบาดของโควิด 19 โดยเฉพาะด้านการดูแลเด็ก (ร้อยละ 63 ของคนที่มีเด็กๆ ในครอบครัว) ซึ่งสภาพนี้สะท้อนถึงช่วงเวลาที่โรงเรียนต้องปิดอีกครั้งในเดือนเมษายน 2564

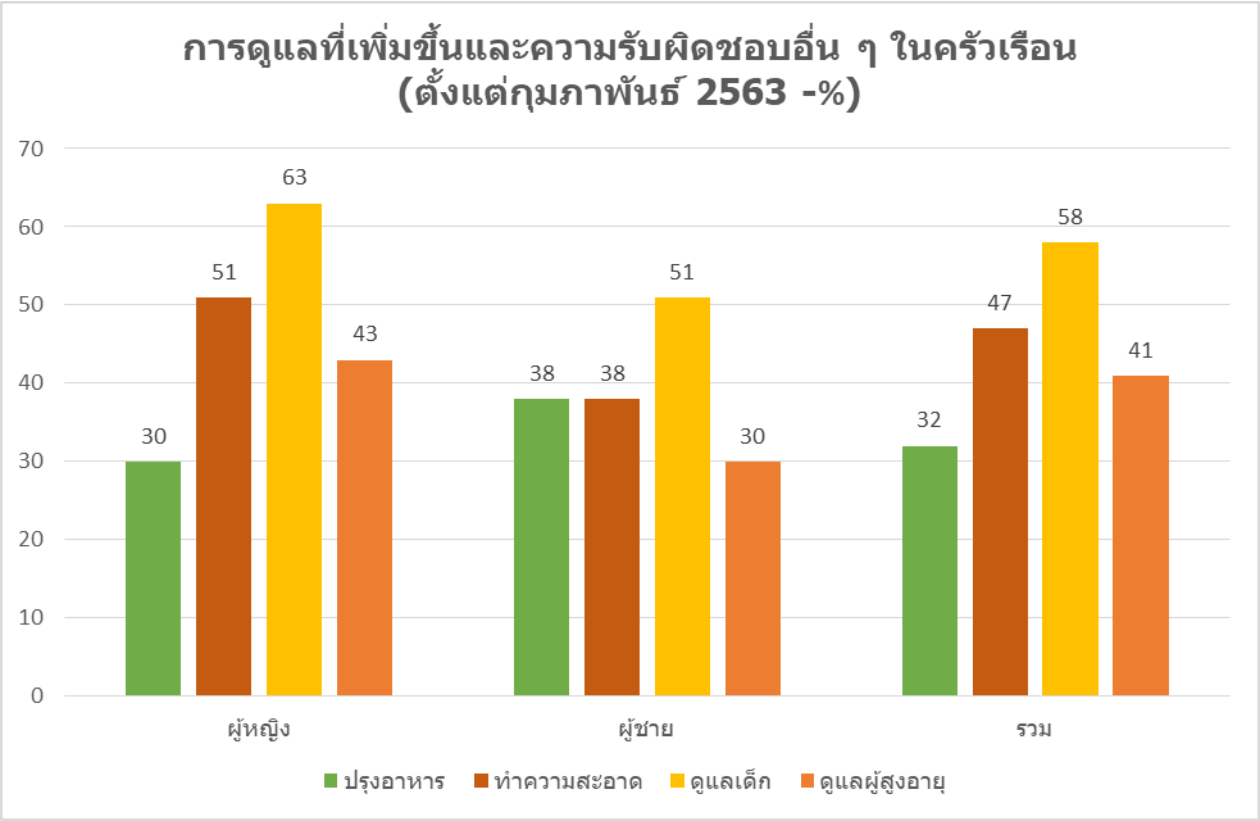

หมายเหตุ ตัวอย่างรวมแค่เพียงผู้ให้ข้อมูลที่รายงานว่ามีเด็กๆ และ/หรือ ผู้ใหญ่อยู่ในครัวเรือน ตัวอย่างนี้ไม่รวมลูกจ้างทำงานในบ้าน ผู้ซึ่งอาศัยอยู่ร่วมในบ้านผู้ว่าจ้าง

นอกเหนือจากความรับผิดชอบที่เพิ่มมากขึ้น บ่อยครั้งที่ผู้ให้ข้อมูลพูดถึงความกังวลเรื่องค่าใช้จ่ายของครอบครัว โดยเฉพาะเมื่อสมาชิกในครอบครัวเผชิญกับการตกงาน ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างบอกว่าในครอบครัวของเขามีถึง 3 คนที่ตกงานพร้อมกัน เหลือเพียงคนเดียวที่ยังมีรายได้ ไม่ว่าพวกเราจะประหยัดอย่างไรก็ตาม ก็ไม่พอกิน หมอนวดคนหนึ่งเล่าถึงสถานการณ์ของเพื่อนหมอนวดในกลุ่มว่า “พวกเราส่วนใหญ่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว” ต้องซื้อทุกอย่าง เงิน 100 บาทไม่เพียงพอสำหรับค่าอาหารประจำวัน เพื่อนบางคนกลายเป็นโรคซึมเศร้า”

ผู้ให้ข้อมูลผู้หญิงหลายคนบอกถึงความกังวลเรื่องการจ่ายค่าเล่าเรียนของลูกๆ ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างหญิงคนหนึ่งเล่าว่าเด็กๆ 3 คนในบ้านต้องใช้โทรศัพท์มือถือซึ่งมีอยู่เครื่องเดียวเพื่อการเรียน เธอกังวลว่าเด็กๆอาจจะสอบไม่ผ่านเช่นเดียวกับคนอื่นๆ เธอพยายามหาเงินมาจ่ายค่าเล่าเรียนของเด็กๆ

มาตรการต่าง ๆเพื่อช่วยเหลือและฟื้นตัว

ในปี 2563 รัฐบาลไทยออกมาตรการฟื้นฟูในวงเงิน 1 ล้านล้านบาท (6% ของ GDP)[15] ซึ่งสนับสนุนโครงการต่างๆ ที่แรงงานนอกระบบสามารถเข้าถึงได้ อาทิ:

- **ความช่วยเหลือทางการเงิน** แรงงานนอกระบบสามารถลงทะเบียนเพื่อรับเงินช่วยเหลือแบบไม่มีเงื่อนไข 3 ครั้งๆ ละ 5000 บาท ในช่วงโควิดระบาดรอบแรกในปี 2563 แต่ในช่วงที่ทำการศึกษาวิจัยนี้ รัฐบาลไม่ได้ให้เงินเพิ่มอีก แต่ไม่นานหลังจากนั้นกระทรวงแรงงานก็ประกาศว่าจะให้เงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าสองครั้งๆ ละ 5000 บาทแก่คนที่สมัครเป็นสมาชิกประกันสังคมภาคสมัครใจหรือที่รู้จักกันในนามมาตรา 40 สำหรับแรงงานนอกระบบ มาตรการนี้ทำให้มีการสมัครสมาชิกมาตรา 40 เพิ่มขึ้นจากเดิม 3 ล้านคนเป็น 10 ล้านคน
- **เงินอุดหนุน** โครงการคนละครึ่ง เริ่มช่วงกลางปี 2563 และมีการประกาศใช้อีกหลายครั้งต่อมา หลังจากนั้น ผู้บริโภคสามารถได้รับเงินค่าใช้จ่ายสมทบ 150 บาทต่อวัน (สามารถซื้อของได้ทั้งจากร้านขนาดเล็ก และ/หรือ หาบเร่แผงลอย) สำหรับผู้ซื้อและผู้ขายที่สมัครเข้าโครงการนี้ ในปี 2564 รัฐบาลออกมาตรการชื่อ “เราชนะ” ซึ่งให้เงินอุดหนุนต่อคน 3,500 บาท สามารถใช้เพื่อการซื้อของจำเป็นที่ร้านขายปลีกที่ร่วมโครงการ คนงานรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจะได้รับเงินเข้าในบัตรเพื่อการซื้อสินค้าตามรายการที่อนุญาตที่ร้านค้าร่วมโครงการ
- **เงินกู้ปลอดดอกเบี้ย** ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกมาตรการกองทุนเพื่อให้เงินกู้กับธุรกิจขนาดย่อม ขนาดเล็ก และขนาดกลาง[16]
- **โครงการข้าวกล่องกระทรวงแรงงาน** แม้ว่าการแจกอาหารไม่ใช่มาตรการหลักของรัฐบาลเมื่อเปรียบเทียบกับโครงการให้เงินช่วยเหลือ แต่กระทรวงแรงงานเปิดตัวสองโครงการเพื่อช่วยเหลือแรงงานนอกระบบในกรุงเทพในช่วงการระบาดของโควิดรอบสาม: โครงการ “ข้าวล้านกล่อง” โดยให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยจัดข้าวกล่องเพื่อช่วยเหลือคนงานแคมป์ก่อสร้างที่ต้องกักตัว และโครงการข้าวกล่องเพื่อช่วยคนขับรถแท็กซี่และผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้าง
- **โครงการลดค่าน้ำค่าไฟ** ในปี 2564 ทางรัฐได้ให้เงินอุดหนุนในการจ่ายค่าน้ำค่าไฟฟ้าหลายเดือนแก่ประชาชน โดยอัตราการสนับสนุนขึ้นอยู่กับจำนวนหน่วยที่ใช้

---

15 ธนาคารโลก 2021

16 ถึงแม้เกณฑ์การช่วยเหลือจะมีความเข้มงวด (เช่น ข้อเรียกร้องว่าธุรกิจต้องมีวงเงินสินเชื่อกับธนาคารพาณิชย์) การเข้าถึงมีความเข้มงวด (มูลนิธิอาเซีย 2021) ในเดือนมีนาคม 2564 งบประมาณจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 50 ได้ถูกเบิกจ่าย ในขณะเดียวกัน ธนาคารพาณิชย์ก็มีเงื่อนไขการให้กู้ที่เข้มงวดสำหรับธุรกิจขนาดเล็กและครัวเรือน .ในขณะเดียวกันก็มีข้อเรียกร้องที่ผ่อนปรนสำหรับธุรกิจขนาดใหญ่ (ธนาคารโลก, 2564)

ในช่วงกลางปี 2564 ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 90 ได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ซึ่งเป็นจำนวนผู้ได้รับที่สูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับเมืองอื่นๆ ที่วีโก้ทำการศึกษาทั้งหมด 12 เมือง และเมื่อเปรียบเทียบในช่วงก่อนหน้านี้ระหว่างเดือนเมษายน-และกลางปี 2563 ที่ระบุว่ามีคนที่ได้รับเงินช่วยเหลือร้อยละ 78 การดำเนินการนี้สะท้อนให้เห็นว่าระบบได้มีการปรับปรุงนับจากการโอนเงินครั้งแรกในปี 2563 กลุ่มแรงงานที่ดูเหมือนว่าได้รับการช่วยเหลือน้อยที่สุด คือ ลูกจ้างทำงานบ้าน เนื่องจากส่วนใหญ่กลุ่มนี้เป็นแรงงานข้ามชาติ ในทางตรงกันข้าม ผู้ให้ข้อมูลเพียงร้อยละ 21 แจ้งว่าพวกเขาได้รับความช่วยเหลือด้านอาหารจากรัฐในเดือนก่อน

คนที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่บอกว่าเงินโอนช่วยเหลือจากรัฐได้ช่วยเขาสำหรับค่าใช้จ่ายประจำวันบางส่วนแต่พวกเขายังมีภาระหนัก “เงินช่วยเหลือน้อยเกินไปเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่หายไป” แม่ค้าคนหนึ่งบอก บางคนแสดงความยินดีที่ได้รับเงินโอนแบบไม่มีเงื่อนไขในปี 2563 เนื่องจากสามารถนำไปใช้จ่ายอะไรก็ได้ ลูกจ้างทำงานบ้านบอกว่า “เงินโอนที่รัฐโอนผ่านบัญชีธนาคารครั้งแรกเป็นสิ่งที่ช่วย เพราะเราสามารถใช้เงินนั้นจ่ายค่าเช่าบ้านและค่าใช้จ่ายจำเป็นอื่นๆ” คนให้ข้อมูลร้อยละ 17 ใช้เงินโอนดังกล่าวทำทุนเพื่อเริ่มงานอีกครั้ง เงินดังกล่าวแม้จะเป็นจำนวนน้อยแต่เมื่อเปรียบเทียบกับเมืองอื่นๆ ที่วีโก้ทำการศึกษากลับเป็นอัตราการจ่ายที่สูงสุด คนเก็บของเก่าคนหนึ่งได้บอกว่าพวกเขาใช้เงินโอนช่วยเหลือดังกล่าวเป็นทุนในการซื้อของเก่าหรือซื้อเครื่องมือสำหรับใช้ในการเก็บของเก่า ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างและคนเก็บของเก่าใช้เงินนี้เพื่อการลงทุนในการทำธุรกิจขายอาหารขนาดเล็ก

คนให้ข้อมูลหลายคนแสดงความไม่มั่นใจในโครงการ คนละครึ่ง เราชนะ และ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ แม่ค้าหาบเร่คนหนึ่งที่ร่วมโครงการคนละครึ่ง ในฐานะผู้ขายปลีกได้กล่าวว่าเธอหวังว่าโครงการนี้จะดำเนินต่อไป แต่เนื่องจากต้องใช้อุปกรณ์มือถือสมาร์ทโฟนในการดำเนินการซื้อ-ขาย ผู้ค้าหาบเร่สูงอายุที่ใช้ระบบนี้ไม่เป็นก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากโครงการนี้ได้ บางคนบอกว่าโครงการนี้ไม่เหมาะกับคนจน ลูกจ้างทำงานบ้านคนหนึ่งบอกว่าสำหรับเธอแล้ว วงเงินสมทบของโครงการ 150 บาทไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายประจำวันของเธอ

ส่วนโครงการ เราชนะ และบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ผู้ให้ข้อมูลหลายคนพูดอย่างไม่พอใจว่าโครงการดังกล่าวมีข้อกำหนดให้ใช้จ่ายโดยต้องซื้อของจากร้านค้าใหญ่ ที่อยู่ในเครือข่ายที่เป็นทางการ ซึ่งลักษณะนี้เป็นการส่งเสริมความไม่เท่าเทียมที่มีมากอยู่แล้วในประเทศไทย “ดังนั้น ถึงแม้ว่าโครงการจะเป็นการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ แต่ท้ายที่สุดคนที่ได้รับผลประโยชน์มากที่สุดจากโครงการนี้คือนายทุน”

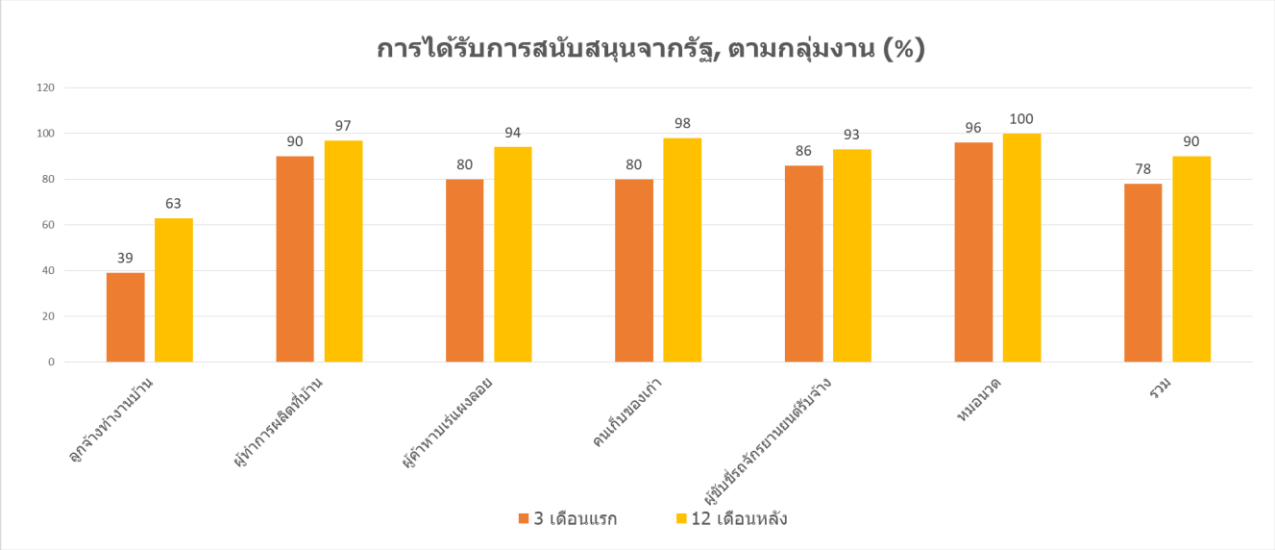

ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 28 แจ้งว่าพวกเขาได้มีการพักการชำระค่าเช่า ค่าสาธารณูปโภค ค่าเล่าเรียนเด็ก และเงินกู้ แต่การพักชำระเหล่านี้หมายถึงคนส่วนใหญ่จะต้องเผชิญกับภาระการจ่ายสะสม คนให้ข้อมูลหลายคนกล่าวแบบไม่พอใจว่าการที่รัฐมีนโยบายให้พักชำระหนี้ครอบคลุมเพียงเงินต้น ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างคนหนึ่งได้บอกว่า “มันดูเหมือนว่าไม่ได้ช่วยเท่าไรนัก เพราะเราต้องจ่ายมากกว่าเดิมตอนหลัง” คนให้ข้อมูลหลายคนยังบอกอีกว่า การหนุนช่วยเพื่อลดค่าน้ำค่าไฟนั้นไม่เพียงพอเมื่อคำนึงถึงบิลค่าน้ำค่าไฟที่เพิ่มมากขึ้นเพราะเด็กและผู้ใหญ่ทุกคนต้องอยู่บ้าน

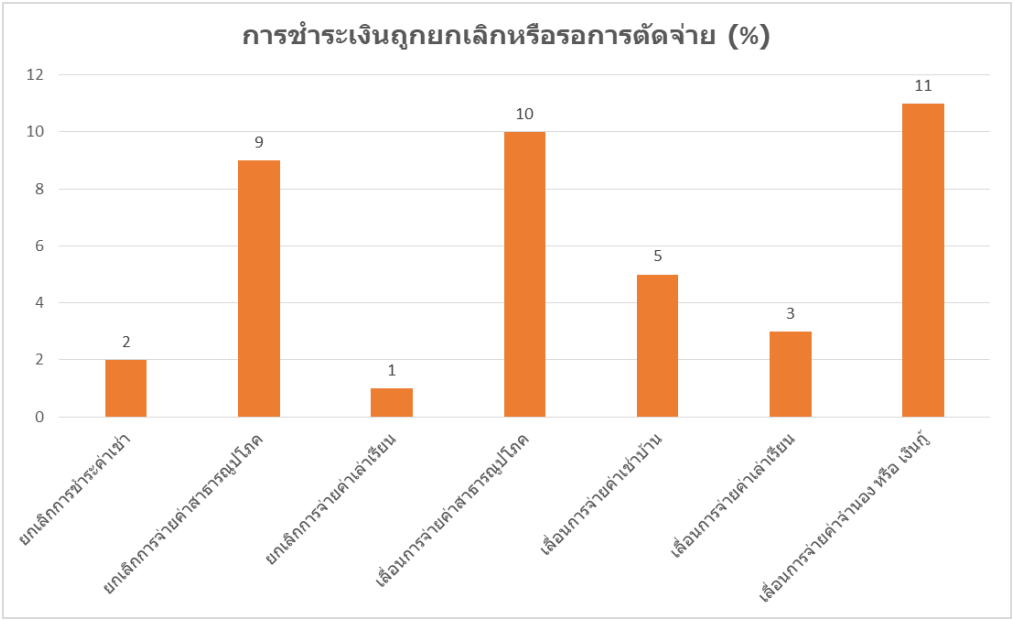

ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 20 เป็นผู้ได้รับเงินกู้จากรัฐ ถึงแม้ว่าผู้ตอบร้อยละ 55 ของคนที่กลับมาทำมาหากินเหล่านี้ได้กล่าวว่าตนเองต้องการเงินทุนเพื่อเริ่มงานใหม่อีกครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ชาย (ร้อยละ 26) ซึ่ง

มากกว่าผู้หญิง (ร้อยละ18) โดยหมอนวดเป็นกลุ่มที่ต้องการเงินทุนมากที่สุด (ร้อยละ31) ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้าง (ร้อยละ 28) และผู้ค้าหาบเร่แผงลอย (ร้อยละ24) ผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งยืนยันว่าเกณฑ์และการตรวจสอบประวัติสำหรับเงินกู้เป็นอุปสรรคสำคัญในการเข้าถึงของแรงงานนอกระบบที่ดิ้นรนเอาตัวรอดในช่วงโควิด

ผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งสะท้อนว่า การสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปและประชาสังคมถดถอยลงเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงแรกๆของการเกิดโรคระบาด ซึ่งบุคคลทั่วไป ภาคธุรกิจ วัด และองค์กรชุมชน ได้มีการบริจาคและช่วยเหลืออย่างแข็งขัน และเข้าถึงชุมชนแรงงานนอกระบบ การสนับสนุนเช่นนี้ได้เหือดหายไปในรอบการระบาดล่าสุด ผู้นำของกลุ่มคนเก็บของเก่าอธิบายว่า “ตอนที่ภาคประชาสังคมมาแจกจ่ายอาหาร เขาจะระบุคนรับว่า คนไข้โควิด 19 เป็นกลุ่มเป้าหมายแรก ทำให้คนเก็บของเก่า และคนทั่วไปไม่ได้รับอะไรเลย”

ในทางตรงกันข้าม ผู้ให้ข้อมูลบางคนได้เน้นย้ำถึงการสนับสนุนและการตระหนักถึงการดำรงอยู่ของพวกเขาที่ได้รับจากกระทรวงแรงงาน ซึ่งได้มีการสื่อสารกับสมาพันธ์แรงงานนอกระบบ ประเทศไทย มาตั้งแต่เดือนมกราคม 2564 ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างเล่าว่าเธอและเพื่อนร่วมงานได้รับถุงยังชีพจากกระทรวงฯ และดีใจที่ได้รับสิทธิประโยชน์จากประกันสังคมมาตรา 40 ผู้ทำการผลิตที่บ้านคนหนึ่งบอกว่า “พวกเราประสบความสำเร็จในแง่ของการทำให้รัฐบาลยอมรับ หน่วยงานรัฐรู้จักและพูดถึงประเด็นของแรงงานนอกระบบ”

การสนับสนุนจากองค์กรแรงงานนอกระบบ

ตั้งแต่เริ่มเกิดโรคระบาด สมาพันธ์แรงงานนอกระบบ ประเทศไทย และมูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพได้ให้การสนับสนุนสมาชิกโดยตรงดังนี้:

- ส่งถุงยังชีพจำนวน 4,200 (ประกอบด้วย อาหารแห้ง หน้ากากผ้า และน้ำยาฆ่าเชื้อ) ให้กับสมาชิกในกรุงเทพฯและภาคอื่นๆ ในประเทศไทยในช่วงการระบาดสามรอบ ด้วยกองทุนที่ระดมจากการรณรงค์ผ่านสื่อออนไลน์[17]
- ประสานสมาชิกกับภาคธุรกิจและ NGOs เพื่อการบริจาคอาหารปรุงสุกอีก 2,000 กล่อง
- อำนวยความสะดวกเพื่อให้สมาชิกสมาพันธ์แรงงานนอกระบบ 300 คน รวมทั้งลูกจ้างทำงานบ้าน ที่เป็นแรงงานข้ามชาติ ซึ่งคนกลุ่มนี้ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนจากรัฐ ให้ได้รับการฉีดวัคซีนด้วย
- เปิด “สายด่วน” เพื่อช่วยสมาชิกในการเข้าถึงการตรวจโควิด เข้าถึงบริการดูแลสุขภาพของรัฐ ผู้ให้บริการต่างๆ ยาสมุนไพรและวัคซีน โดยให้บริการแก่สมาชิกและครอบครัวมากกว่า 300 คน
- อำนวยความสะดวกให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการรณรงค์เงินบริจาคจากประชาชนและการบริจาคของให้กับสมาชิกที่เผชิญกับความยากลำบาก
- เปิดตัวโฮมแคร์ ไทยแลนด์ ซึ่งเป็นแพลทฟอร์มที่บริหารจัดการโดยคนงานเพื่อช่วยประสานเชื่อมโยงลูกจ้างทำงานบ้านกับผู้ว่าจ้าง
- ให้การสนับสนุนเพื่อให้เข้าถึงโครงการเงินช่วยเหลือของภาครัฐและโครงการช่วยเหลืออื่นๆ ทำให้แรงงานนอกระบบจำนวนมากสามารถเข้าถึงโครงการเหล่านี้ได้สำเร็จ
- อำนวยความสะดวกด้านเงินกู้ปลอดดอกเบี้ยแก่สมาชิกเพื่อให้สามารถเริ่มธุรกิจได้อีกครั้ง โดยให้การสนับสนุนผู้ทำการผลิตที่บ้าน และแรงงานนอกระบบอื่นๆ มากกว่า 1,000 คน เป็นจำนวนเงินทั้งหมด 1.5 ล้านบาท
- ฝึกอบรมคนงานในด้านทักษะการดำรงชีวิต เช่น การผลิตงานฝีมือ และการขายออนไลน์

กลยุทธ์การรับมือและการปรับตัว

จนถึงปี 2564 ผู้ให้ข้อมูลรอบแรกร้อยละ 11 มีการเปลี่ยนอาชีพไปทำอย่างอื่น และร้อยละ 30 แจ้งว่าตนเองมีรายได้จากอาชีพที่สอง งานใหม่หรืองานทางเลือกเป็นงานที่สมาพันธ์แรงงานนอกระบบรวมกลุ่มอยู่แล้ว (ลูกจ้างทำงานบ้าน, ผู้ทำการผลิตที่บ้าน, ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย) หรืออาชีพอื่นๆ ที่เป็นแรงงานนอกระบบ: เช่น ช่างเสริมสวย, ขายตรงเครื่องสำอาง, ส่งของหรือขนส่ง, เกษตร, ช่างซ่อมต่อเติมบ้าน, หรือแรงงานรับจ้างรายวัน

[17] ผู้ให้การสนับสนุนสามารถช่วยเหลือสมาพันธ์แรงงานนอกระบบ ประเทศไทย และโฮมเนต ประเทศไทย โดยการบริจาคให้แก่การรณรงค์การบริจาคเงินช่วยเหลือจากประชาชน ดูรายละเอียดได้จาก https://www.weeboon.com/en/campaign/help-the-thai-federation-of-informal-workers-help-its-members

แต่คนที่เข้ามาทำงานใหม่ก็ต้องเผชิญกับเรื่องท้าทายเช่นเดียวกับคนที่ทำมาอยู่ก่อนแล้ว: เช่น ไม่มีลูกค้า, ราคาของที่เพิ่มสูงขึ้น และการแข่งขันกับคนที่เข้ามาทำใหม่ ผู้ผลิตงานที่บ้านคนหนึ่งแจ้งว่า “คนรับงานไปทำที่บ้านหลายคนต้องเปลี่ยนอาชีพไปทำขนมอบเพื่อขายในชุมชน แต่เนื่องจากพวกเราหลายคนทำอย่างเดียวกัน เราไม่มีลูกค้า” ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างคนหนึ่งพูดอย่างรวบรัดว่า “ทำงานเพิ่มขึ้นแต่ไม่มีลูกค้า งานจึงไม่นำมาซึ่งรายได้ งานนี้จึงไม่มีประโยชน์”

ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 88 กล่าวว่าในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมานี้ ตนเองต้องใช้วิธีการมากกว่าหนึ่งวิธีเพื่อทำให้ครอบครัวอยู่รอดให้ได้ แม้ว่าต้องลดคุณภาพชีวิตลง หรือขายทรัพย์สินที่มีอยู่จนหมด วิธีการรับมือที่ใช้กันมากที่สุด คือ การลดการใช้จ่ายในรายการที่ไม่ใช่อาหาร (ร้อยละ 53) ตามมาด้วยการกู้ยืมเงิน (ร้อยละ 51) ลดการบริโภคอาหาร (ร้อยละ47) และเอาเงินออมมาใช้ (ร้อยละ44) คนงานบางส่วนขายเครื่องมือที่ใช้ทำกิน หรือไม่ก็เอาไปจำนำ อาทิ รถจักรยานยนต์ หรือ เสื้อวินจักรยานยนต์รับจ้าง และเครื่องเย็บผ้าของผู้รับทำงานที่บ้าน

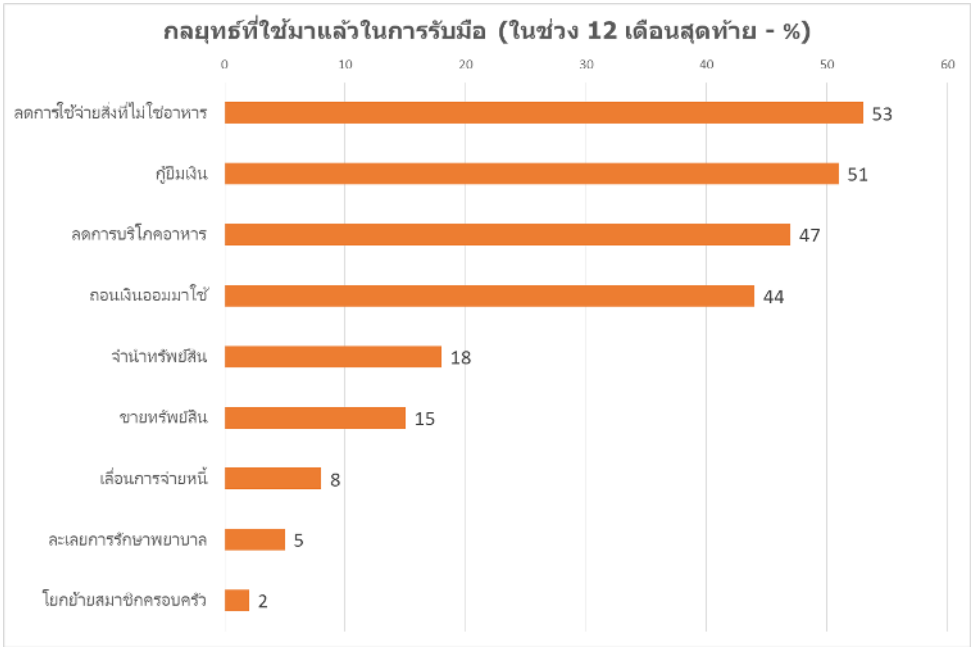

สำหรับผู้ที่ใช้วิธีถอนเงินออมตั้งแต่โควิดเริ่มระบาด ร้อยละ 88 บอกว่าพวกเขาไม่สามารถหารายได้ไปแทนเงินออมที่นำออกมาใช้ มีเพียงร้อยละ 4 ที่นำรายได้กลับเข้ามาเป็นเงินออมมากกว่าครึ่ง จากสถานการณ์นี้ทำให้จำนวนการกู้ยืมในปี 2564 สูงกว่าในปี 2563 (ร้อยละ 51 ในปี 2564 และร้อยละ 34 ในปี 2563) ผู้นำของกลุ่มคนเก็บของเก่าบอกว่า “เมื่อเราขายทุกอย่าง ก็ไม่มีอะไรเหลือ ฉันคิดว่าเราคงไม่มีโอกาสสักเท่าใด ที่จะมีทรัพย์สินเหมือนกับที่เราเคยหาได้อีกแล้ว ฉันพูดได้เลยว่าต้องใช้เวลาอีก 6-7 ปี พวกเราจึงจะกลับมาฟื้นตัวได้”

หนี้สินเป็นเรื่องที่เป็นความกังวลสำหรับแรงงานนอกระบบ นี่เป็นกลุ่มแรงงานที่เป็นหนี้อยู่แล้วช่วงก่อนเกิดโควิด และเวลานี้มีหนี้ใหม่เพิ่มขึ้นมาอีก[18] ผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้าง หมอนวด และคนเก็บของเก่า เป็นกลุ่มที่ดูเหมือนว่ากู้ยืมเงินมากกว่ากลุ่มอื่น ในบรรดาคนที่กู้ยืมร้อยละ 42 แจ้งว่าพวกเขากู้ยืมจากผู้ให้กู้ในระบบ ร้อยละ 39 กู้ยืมจากคนในครอบครัว ร้อยละ 34 กู้ยืมจากผู้ให้กู้หรือเจ้าหนี้นอกระบบ และร้อยละ23 กู้ยืมจากเพื่อนหรือเพื่อนบ้าน อัตราการกู้ยืมจากเจ้าหนี้นอกระบบเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วง เพราะการกู้มีดอกเบี้ยสูงมากและสะท้อนถึงสภาวะสิ้นหวังของคนงาน ในการสัมภาษณ์ คนงานบอกว่าตัวเขาหรือเพื่อนร่วมงานบางคนมีความจำเป็นต้องหนีจากเจ้าหนี้นอกระบบ เมื่อเขาไม่มีเงินไปจ่าย โดยการหลบซ่อนอยู่ที่อื่น หรือแม้แต่ย้ายบ้านหนี

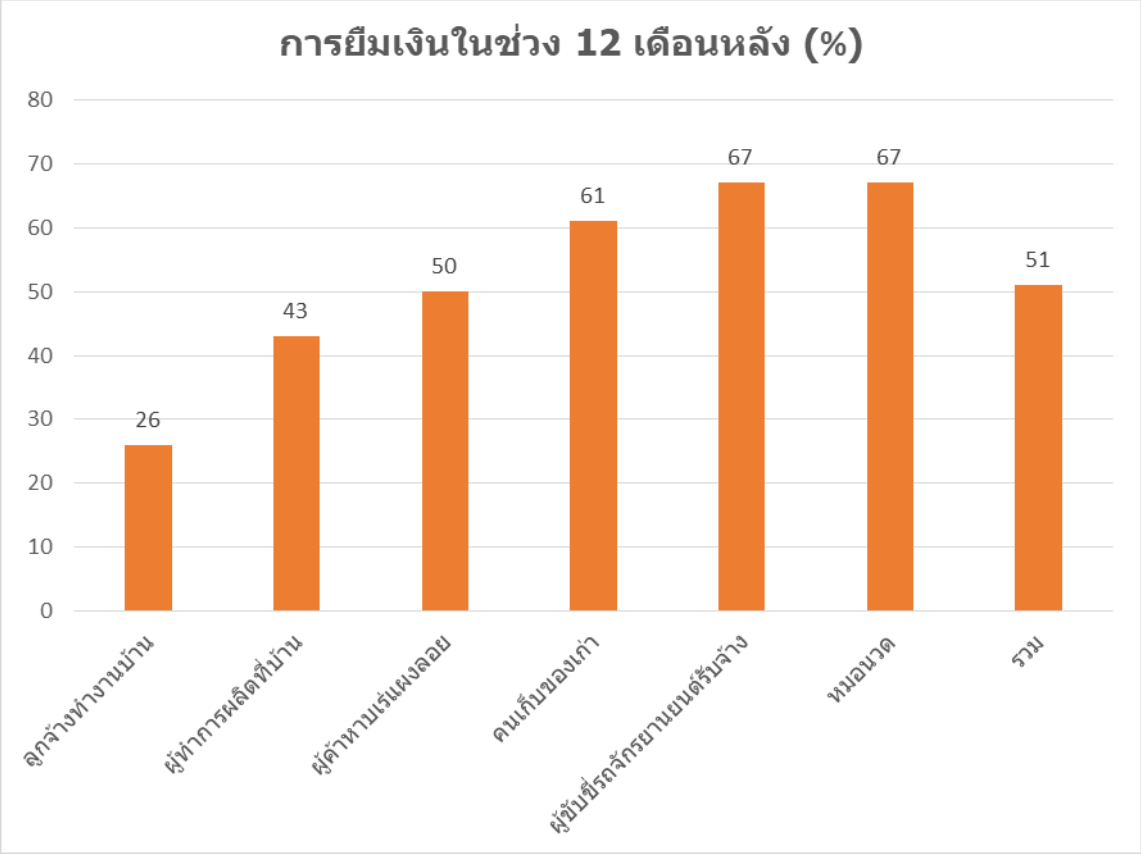

การฟื้นตัวและก้าวต่อไป

[18] Komin, W., R. Thepparp, B. Subsing and D. Engstrom (2021), 'Covid-19 and its impact on informal sector workers: a case study of Thailand', *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, **31** (1–2), 80–8

ปลายเดือนธันวาคม 2563 สมาพันธ์แรงงานนอกระบบ ประเทศไทย และมูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ ได้เสนอข้อเรียกร้องในเรื่องการฟื้นฟูต่อกระทรวงแรงงาน [19] ในเรื่องนี้ กระทรวงแรงงานได้ตอบสนองโดยการจัดให้มีการประชุมหลายครั้งระหว่างสมาพันธ์แรงงานนอกระบบ ประเทศไทยและหน่วยงานรัฐหลายองค์กร อาทิ กระทรวงการคลัง กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร และธนาคารแห่งประเทศไทย และต่อมาได้มีการดำเนินงานดังนี้:

- การลดอัตราการส่งเงินสมทบประกันสังคมของแรงงานนอกระบบ (มาตรา 40) ลงร้อยละ 40 จากเดือนกรกฎาคม 2564 ถึงเดือนกรกฎาคม 2565
- อนุญาตให้แรงงานนอกระบบสามารถใช้ศูนย์ฟื้นฟูของภาครัฐกรณีบาดเจ็บจากการทำงาน
- ลดดอกเบี้ยกองทุนผู้รับงานไปทำที่บ้านเหลือ 0 % เป็นเวลา 3 เดือนสำหรับเงินที่กู้ก่อนเดือนตุลาคม 2563 และระหว่างเดือนธันวาคม 2564 - สิงหาคม 2565
- ให้ผู้ประกันตนมาตรา 40 ได้รับการชดเชยการสูญเสียรายได้ในกรณีที่ต้องกักตัวที่บ้าน [20]
- เปิดศูนย์ตรวจโควิดสำหรับแรงงานในระบบและนอกระบบ
- ช่วยให้สมาชิกสมาพันธ์แรงงานนอกระบบได้รับการฉีดวัคซีน (อย่างที่อธิบายข้างต้น)

ในทางกลับกัน หน่วยงานกรุงเทพมหานครไม่ได้ทำตามที่สัญญาไว้เรื่องที่จะช่วยผู้ค้าหาบเร่แผงลอยรวมถึงในพื้นที่นำร่องที่หน่วยงานได้อนุมัติแล้ว กรุงเทพมหานครได้ยกเลิกการประชุมที่นัดหมายแล้วและไม่ยอมให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย เข้าพบ ทั้งที่หน่วยงานรัฐต่างๆ อาทิ กระทรวงแรงงาน สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และวุฒิสมาชิกให้การสนับสนุนข้อเสนอของผู้ค้าหาบเร่แผงลอย

แผนการฟื้นตัวของสมาพันธ์แรงงานนอกระบบสำหรับกรุงเทพ: ปี 2565

สมาพันธ์แรงงานนอกระบบ ประเทศไทย และมูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ เชิญชวนหน่วยงานรัฐบาลสนับสนุนการฟื้นตัวและการพัฒนาเศรษฐกิจของแรงงานนอกระบบ โดยผ่านแนวทาง 4 เรื่องดังนี้:

1. **การฟื้นฟูการจ้างงาน**
    1) ช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นว่ากฎหมายและนโยบายต่างๆ ตระหนักถึงแรงงานนอกระบบ รวมถึงส่งเสริม ปกป้อง และกำกับงานของพวกเขา มากกว่าการละเลยหรือลงโทษ

---

[19] See www.wiego.org/publications/covid-19-crisis-and-informal-economy-informal-workers-bangkok-thailand

[20] โดยปกติบุคคลที่ลงทะเบียนภายใต้โครงการประกันสังคมโดยสมัครใจของประเทศไทย (มาตรา 40) มีสิทธิ์ได้รับการชดเชยรายได้ 300 บาท/วัน เป็นเวลา 40 วันเมื่อเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายตามที่กล่าวข้างต้น แรงงานนอกระบบเหล่านี้จะสามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์นี้เมื่อกักตัวอยู่บ้านเมื่อป่วยด้วยโควิด

2) จัดให้มีกองทุนแรงงานนอกระบบเพื่อให้เงินกู้ปลอดดอกเบี้ยสำหรับแรงงานนอกระบบทุกสาขาอาชีพ
3) เคารพสิทธิในการทำงานในพื้นที่สาธารณะโดยการคืนบาทวิถีให้กับผู้ค้าหาบเร่แผงลอย และทำงานร่วมกับองค์กรของผู้ค้าหาบเร่แผงลอยเพื่อการจัดถนนคนเดิน ตลาดนัด และงานกิจกรรมต่างๆ
4) จัดให้มีโควตาสินค้าและบริการของแรงงานนอกระบบสำหรับหน่วยงานรัฐทุกระดับในการจัดซื้อจัดจ้างอย่างน้อยที่สุดร้อยละ 30 ของสินค้าและบริการจากแรงงานนอกระบบที่ได้รับผลกระทบจากโควิด 19
5) รับประกันวันทำงาน 10 วันต่อเดือนโดยได้รับค่าจ้างไม่ต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำสำหรับคนงานทุกคน โดยการจัดให้มีบริการที่มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วน อาทิ บริการช่วยดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ งานสาธารณูปโภค งานด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
6) สนับสนุนแรงงานนอกระบบหรือสหกรณ์ในการพัฒนาและส่งเสริมธุรกิจออนไลน์

2. **พัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับเศรษฐกิจหลังโควิด**
    1) จัดฝึกอบรมเรื่องโควิด 19 ที่เกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน
    2) ฝึกอบรมและเพิ่มทักษะลูกจ้างทำงานบ้านและแรงงานนอกระบบอื่นๆ ในเรื่องการทำงานดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการ อย่างมีคุณภาพ
    3) ฝึกอบรมแรงงานนอกระบบเรื่องเทคโนโลยีดิจิทัลและทักษะด้านการตลาดสำหรับธุรกิจต่างๆของเขา

3. **สวัสดิการประกันสังคมสำหรับทุกคน: ส่งเสริมความเสมอภาคในด้านความคุ้มครองทางสังคม**
    1) ขยายการประกันสังคมให้ครอบคลุมและจัดให้มีสิทธิประโยชน์ที่เท่าเทียมกันสำหรับแรงงานนอกระบบทุกกลุ่ม แรงงานในระบบ และแรงงานข้ามชาติ
        - ในระยะเวลาอันใกล้นี้ ควรมีการปรับปรุงสิทธิประโยชน์การประกัน ตามมาตรา 40 (ซึ่งครอบคลุมแรงงานนอกระกลุ่มต่างๆ) รวมถึงการให้เงินช่วยเหลือเพิ่มเติมแก่คนงานในช่วงการระบาดของโควิดและนโยบายที่ต่อเนื่องในการชดเชยการสูญเสียรายได้ของคนงานที่ต้องกักตัวที่บ้าน
        - ในระยะกลาง จัดให้มีการประกันการว่างงานสำหรับคนงานทุกคนในประเทศไทย (แรงงานนอกระบบ แรงงานในระบบ และแรงงานข้ามชาติ) จัดให้มีการคุ้มครองความเป็นมารดาในด้านการประกันรายได้อย่างน้อย 90 วัน โดยการประกันรายได้อย่างน้อยในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ

2) จัดให้มีศูนย์เลี้ยงเด็กที่เปิดดำเนินการในเวลาทำงานของแรงงานนอกระบบ
3) ขยายความคุ้มครองเงินสงเคราะห์บุตรให้ครอบคลุมทุกครัวเรือนในประเทศไทยแบบถ้วนหน้า

4. **ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของแรงงานนอกระบบในกลไกการกำหนดนโยบาย**
   1) สร้างความมั่นใจการมีตัวแทนของแรงงานนอกระบบในคณะกรรมการประกันสังคมเพื่อให้แรงงานนอกระบบสามารถได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกับแรงงานในระบบและผู้แทนจากภาครัฐ
   2) เพิ่มจำนวนของตัวแทนแรงงานนอกระบบในคณะกรรมการบริหารแรงงานนอกระบบ เพื่อให้สมดุลกับผู้แทนจากภาครัฐ

การศึกษาเรื่องวิกฤตโควิด 19 และเศรษฐกิจนอกระบบ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายผู้หญิงระดับสากล Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing (WIEGO) และองค์กรภาคีตัวแทนแรงงานนอกระบบใน 12 เมือง กล่าวคือ อักกรา ประเทศกานา อาห์เมดาบัด ประเทศอินเดีย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ดาการ์ ประเทศเซเนกัล ดาร์เอสซาลาม ประเทศแทนซาเนีย เดลี ประเทศอินเดีย เดอร์บัน ประเทศแอฟริกาใต้ ลิมา ประเทศเปรู เม็กซิโกซิตี้ ประเทศเม็กซิโก เพลเวน ประเทศบัลแกเรีย นิวยอร์คซิตี้ ประเทศสหรัฐอเมริกา และทีรูปปูร์ ประเทศอินเดีย โดยการสนับสนุนจาก ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (International Development Research Center -IDRC /CRDI) ประเทศแคนาดา วิธีการศึกษาใช้แบบผสมผสาน อันประกอบด้วยการสำรวจ โดยใช้ แบบสอบถามต่อแรงงานนอกระบบ และการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างต่อผู้นำแรงงานนอกระบบ และผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเป็นการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ หากต้องการข้อมูลเพิ่มสามารถอ่านได้จากลิงค์ wiego.org/COVID-19-Global-Impact-Study

เครือข่ายผู้หญิงในเศรษฐกิจนอกระบบ Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing (WIEGO) เป็นเครือข่ายระดับสากลที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างอำนาจให้แก่แรงงานยากจน โดยเฉพาะผู้หญิงให้มีความเป็นอยู่ที่มั่นคง โดยเฉพาะแรงงานหญิงในเศรษฐกิจนอกระบบ WIEGO เชื่อว่าแรงงานทุกคนควรได้รับโอกาสที่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ สิทธิ ความคุ้มครอง และการแสดงความคิดเห็น WIEGO ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการพัฒนาข้อมูลสถิติและการขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบ การสร้างเครือข่าย และพัฒนาขีดความสามารถในกลุ่มองค์กรแรงงานนอกระบบ รวมทั้ง การร่วมมือกับเครือข่ายและองค์กรต่างๆ ในการผลักดันนโยบายระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับสากล หากต้องการข้อมูลเพิ่มสามารถเยี่ยมชมในเว็บไซต์ www.wiego.org

สมาพันธ์แรงงานนอกระบบแห่งประเทศไทย (The Federation of Informal Workers of Thailand - FIT) เป็นตัวแทนของแรงงานนอกระบบทั่วประเทศไทยกว่า 23,000 คน สมาชิกของสมาพันธ์ฯ คือ

สมาคมเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ประเทศไทย
สมาคมผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างประเทศไทย
เครือข่ายลูกจ้างทำงานบ้านในประเทศไทย
สหกรณ์บริการหมู่บ้านนักกีฬา
และสหพันธ์ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย กรุงเทพมหานคร

สมาคมเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ประเทศไทยและมูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ เป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการกับสมาพันธ์แรงงานนอกระบบ ประเทศไทยและองค์กรสมาชิกอื่นๆ

การศึกษานี้ได้รับการสนับสนุนจาก ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ – IDRC เมืองออตตาวา ประเทศแคนาดา ความคิดเห็นในรายงานฉบับนี้ไม่เกี่ยวข้องแต่ประการใดกับองค์กรและคณะกรรมการบริหารของ IDRC